

MEINE EHRE HEISST TREUE

ELITE VAN HET HERRENVOLK
DE ZWARTE PEST
TERREUR IN DUPLO
REICHSHEINI EN DE ANDEREN
DE MORAAL VAN DE DOODSKOP
HET ZOUT DER NATIE
BLUSSEN MET VUUR
LEVEN VOOR DE DOOD

66

De SS werd in 1946 door het Internationaal Militair Tribunaal, dat bijna een jaar lang in Neurenberg bijeen geweest was ter berechting van de tweeëntwintig belangrijkste Duitse oorlogsmisdadigers, officieel als misdadige organisatie bestempeld. Gegroeid uit de persoonlijke lijfwacht van de Führer in het begin van de jaren twintig, was de SS de meest op de voorgrond tredende terreurorganisatie van het Derde Rijk geworden, die zo'n spoor van misdaad en bloed door Europa getrokken had, dat alleen reeds het zien van de twee Germaanse runetekens op het uniform en de doodskop op de pet bij miljoenen reacties van schrik en angst had teweeggebracht.

Heinrich Himmler, die in 1929 tot *Reichsführer SS* werd benoemd, bouwde de tot dat tijdstip kleine organisatie uit tot enerzijds het elitekorps van de *Partei*, anderzijds het machtigste terreurinstrument van de totalitaire staat.

De SS ontwikkelde zich tot een orde met een eigen ritueel, eigen romantiek, eigen religie; haar leden, fervente aanhangers van de nazi-ideologie in haar meest extreme vorm, werden doordrongen van een eigen levensstijl en een eigen mentaliteit, gegrondvest op de onvoorwaardelijke onderwerping aan Hitler en Himmler. De macht van de SS breidde zich snel op vele terreinen uit. In 1936 werd Himmler hoofd van het hele Duitse politieapparaat; organisaties met onheilspellende namen als *Sicherheitsdienst*, *Sicherheitspolizei* en *Gestapo* stonden onder de bevelen van de *Reichsführer SS* en werden met SS'ers bemand. De SS bestuurdde de concentratiekampen. De *SS-Verfügungstruppen* vormden de voorlopers van de *Waffen-SS*, die in 1940 werd gesticht en uitgroeide tot een strijdmacht van vele honderdduizenden elitesoldaten, die in hun fanatieke veroveringsdrift en minachting voor het leven alle wetten van militaire moraal overtraden. In hun gelederen streden meer dan 20.000 Nederlanders.

De invloed van de SS strekte zich nog veel verder uit. Zij had de leiding bij de uitvoering van het euthanasieprogramma; de uitroeiing van de joden was in de eerste plaats het werk van de SS; de bevolkingspolitiek in het oosten werd aan de SS opgedragen; in alle bezette gebieden had de SS grote invloed bij de bepaling van de politieke lijn; ook in de buitenlandse politiek speelde de SS een steeds grotere rol. In Duitsland zelf werd de macht van het Hitlerregime in steeds duidelijker mate door de SS gedragen. Het ligt geheel binnen de logica van het nationaal-socialisme dat Hitler kort voor zijn dood Himmler en zijn SS als 'verradersbende' kwalificeerde.

A.H.P.

ELITE VAN HET HERRENVOLK

PROF. DR. HANS BUCHHEIM

Toen Hitler in 1923 geloofde door een geweld-
dadige *Putsch* aan de macht te kunnen komen,
vormde hij in maart van dat jaar uit zeer toe-
gewijde leden van de nationaal-socialistische
Sturmabteilung (SA) een lijfwacht om zijn
persoonlijke veiligheid te waarborgen. Twee
maanden later zette hij deze om in de *Stoss-
trupp Hitler* en vertrouwde hij de leiding ervan
toe aan Joseph Berchtold. De leden van deze
Stosstrupp droegen zwarte petten met een
doodskopembleem en banden om de arm met
zwartgerande hakenkruisen. Met het mislukken
van de *Putsch* van 9 november 1923 werd met
de SA ook de *Stosstrupp Hitler* verboden.
Kort na zijn vrijlating uit de vesting Landsberg
begon Hitler in het voorjaar van 1925 zijn

organisatie opnieuw op te bouwen. Ook dit-
maal richtte hij een lijfwacht op, die onder
leiding van Julius Schreck op 16 april 1925
voor het eerst in de openbaarheid trad: acht
leden ervan begeleidden met brandende fakkels
de lijkst van de vroegere hoofdcommissaris
van politie te München, Ernst Pöhner. Zij
droegen dezelfde uiterlijke kentekenen als
destijds de *Stosstrupp Hitler*. Toch had deze
nieuwe kleine organisatie, die spoedig *Schutz-
staffel* werd genoemd en die het begin vormt
van de SS, een andere taak en een andere status.
Dit was het gevolg van meningsverschillen
tussen Hitler en Ernst Röhm over de nieuw
opgerichte SA. Omdat er aan een tweede
Putsch niet te denken viel en de nationaal-

socialisten hun doeleinden nu met partijpoli-
tieke middelen moesten zien te bereiken, had
Hitler niet zozeer een paramilitaire strijdgroep
nodig als wel een politieke agitatie- en kader-
afdeling die volkomen ondergeschikt was aan
de leiding van de *Partei*.

Röhm daarentegen zag in de SA uitsluitend
een strijdbaar, van de partijleiding onafhan-
kelijk paramilitair korps, dat zich niet moest
inlaten met politieke beslommeringen, maar
zo nodig alleen de *Partei* 'militair' zou moeten
steunen.

Omdat er geen overeenstemming kon worden
bereikt, legde Röhm de leiding van de SA neer,
waarop Hitler het bevel gaf naast de SA een
nieuwe kadertroep op te richten die overeen-

komst vertoonde met de lijfwacht in München. In de loop van 1925 werden in andere steden soortgelijke groepen opgericht, elk van tien man (vandaar de naam *Zehnerstaffeln*) en ondergeschikt aan een opperste leiding, die haar zetel in München had. In tegenstelling tot de SA, waartoe ook vele mensen behoorden die geen lid van de *Partei* waren, werden de leden van de *Schutzstaffeln* uitsluitend gerecruteerd uit partijleden die bovendien bijzonder toegewijd moesten zijn en zich permanent gereed moesten houden voor politieke actie. Zij moesten niet alleen zorgen voor de veiligheid van Hitler en andere prominente nationaal-socialisten, maar ook voor de beveiliging van de vergaderingen; zij vormden een eigen partijpolitie. Voorts moesten zij nieuwe leden voor de partij en abonnementen voor de partijkrant 'Völkischer Beobachter' werven. Zo ontstond naast de SA als paramilitair korps de SS als kerngroep.

Op 15 april 1926 nam Joseph Berchtold opnieuw de leiding over van de *Schutzstaffeln*. Aan hem overhandigde Hitler op de Rijkspartijdag van de NSDAP in Weimar op 4 juli van dat jaar de zogenaamde 'bloedvlag' van de negende november 1923 als bijzondere onderscheiding. Bij deze gelegenheid beloofden de SS'ers trouw aan Hitler tot in de dood. Toen in de herfst van 1926 de SA onder kapitein Pfeffer centraal gereorganiseerd werd, maakte de partijleiding de SS tegen de wil van Berchtold ondergeschikt aan de leiding van de SA en werd zij op dezelfde manier georganiseerd als de SA (indeling in bijvoorbeeld *Stürme*, *Standarten*, en *Gruppen* met de daarmee overeenkomende rang aanduidingen van de leiders). Pas na de zogenaamde *Röhm-Putsch* op 30 juni 1934 werd de SS weer een zelfstandige organisatie, onmiddellijk aan Hitler ondergeschikt. In maart 1927 werd Berchtold vervangen door Erhard Heiden en op 6 januari 1929 werd Heinrich Himmler tenslotte *Reichsführer* van de SS. Hij ontwikkelde de oorspronkelijke opzet van de SS als onvoor-

Links: leden van de 'Stosstrupp-Hitler' in München. Deze troep deed mee aan de mislukte 'Putsch' van 9 november 1923 en werd verboden.

Rechtsboven: SA-stafchef Ernst Röhm (rechts) in 1933 in gesprek met Kurt Daluge (links) en 'Reichsführer SS' Heinrich Himmler.

Rechtsonder: in 1938 won in Leipzig deze 'Standarte' van de 'SS-Totenkopfverbände Oberbayern' uit Dachau een lange-afstandsmars.

waardelijk toegewijd partijkader in twee richtingen verder: enerzijds voerde hij de gedachte in van de 'orde' en maakte hij van de SS het elitekorps van de nationaal-socialistische beweging; anderzijds stichtte hij met de SS het allesomvattende veiligheids- en terreurapparaat van de totalitaire heerschappij van Hitler. Het denkbeeld om in de vorm van een orde een maatschappelijke en politieke elite in het leven te roepen, was voor en na de Eerste Wereldoorlog in het burgerlijke Duitsland wijd verbreid. Zo waren er bijvoorbeeld de *Germanen-Orden*, de *Jungdeutschen-Orden* en de orden van de *Deutschgläubigen Gemeinschaft*. In het kader daarvan wilde Ernst Hunkel een over heel Duitsland verbreid net-

werk stichten van *Burgen deutschen Wesens*. Als voorbeeld voor al deze romantische en ondemocratische organisaties dienden de oude ridderorden of de voorstellingen daarvan, die men zich op grond van een oppervlakkige kennis van de geschiedenis maakte. Al deze 'orden' uit de Weimarrepubliek koesterden volkse en deels volksreligieuze (*deutschgläubige*) denkbeelden, waarin de verheerlijking van strijd, discipline en gehoorzaamheid de grootste rol speelde.

Wat de SS van de andere 'orden' onderscheidde, was allereerst dat Himmler het niet liet bij romantische leuzen, maar ernst maakte met de vorming van deze 'orde' door een straffe organisatie en een consequent beleid; ten

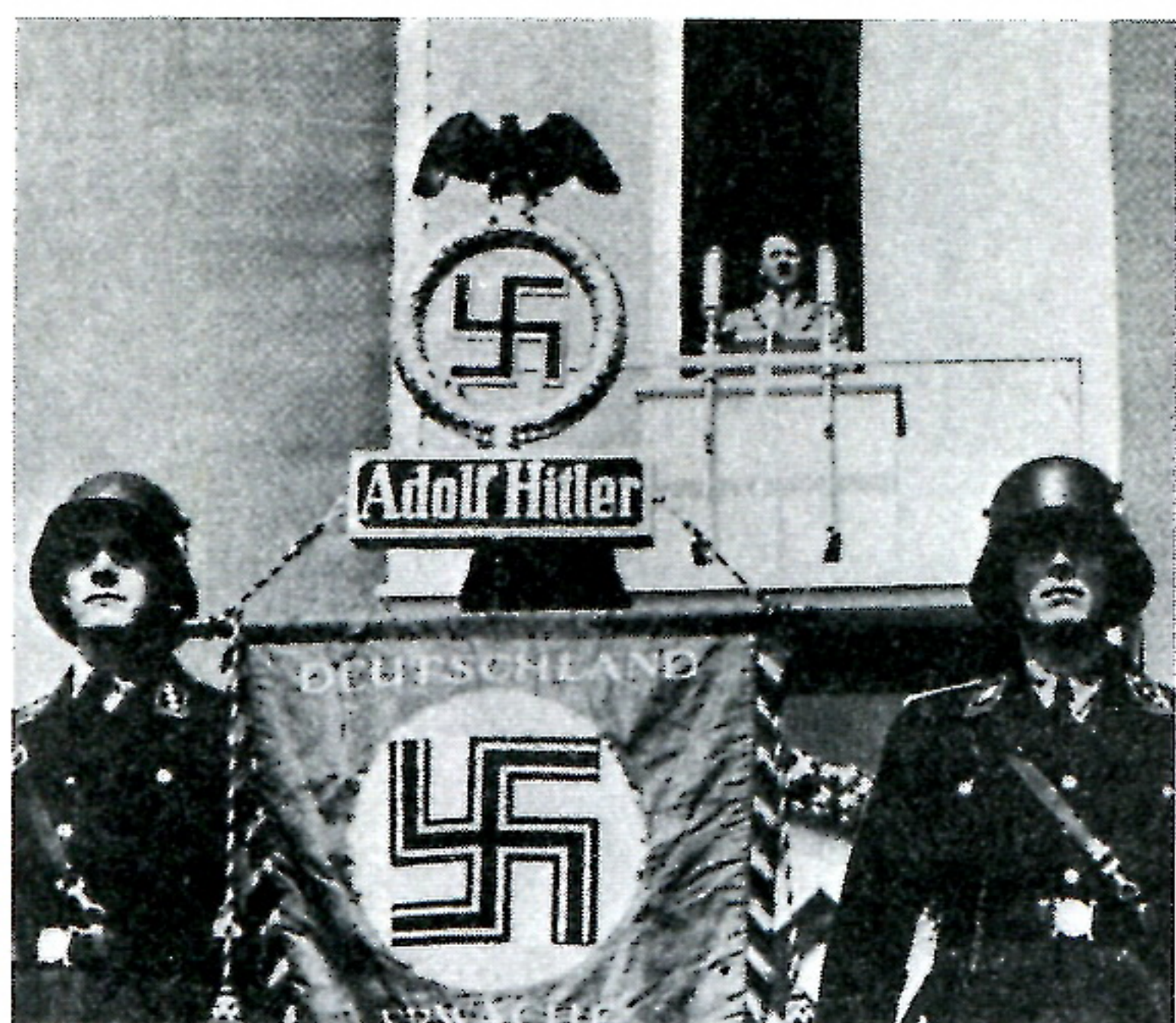
tweede moest de SS geen mannenorde zijn, maar een sibbeorde, dat wil zeggen: de familie van de SS'er werd in de kring van de orde opgenomen. De grondgedachte van deze bijzonderheid, die onder invloed van de latere *Reichsbauernführer* Walter Darré werd ingevoerd, was dat een geestelijke en politieke elite slechts tot stand kon komen door racistisch-biologische eisen te stellen. Daarom moesten voor de SS mannen van zuiver Germaans ofwel *Nordisch* bloed worden uitgekozen en moesten de SS-leden met evenzeer *Nordische* vrouwen trouwen zodat de SS-sibben de toekomstige *Neuadel aus Blut und Boden* (Darré) zouden vormen. Himmler eiste van zijn SS'ers dat zij jong trouwden en zo veel mogelijk

kinderen kregen. Dit plan om door biologische maatregelen een politieke elite in het leven te roepen, berustte op dezelfde onmenselijke sociaal-darwinistische denkbeelden die anderzijds leidden tot uitroeiing van het 'cultuurvijandige' joodse ras, van 'asocialen', Aziatische *Untermenschen* en van 'onvolwaardigen', zoals gebrekkigen en geesteszieken. De geesteshouding waarmee men edele rassen kweekt en onkruid of ongedierte uitroeit, werd hier op het sociale leven overgedragen en bij Himmler, de grootmeester van de orde, met een zekere kleinburgerlijke plichtsgetrouwheid verbonden. Zo rekende hij het tot zijn taak om zijn ondergeschikten een gezonde levenswijze voor te schrijven en zich bezig te houden met de juiste voeding voor baby's, een Germaans-stijlvolle viering van gedenk- en gezinsfeesten en vele soortgelijke privé-aangelegenheden van SS-gezinnen.

Naarmate na 1933 de orderomantiek sterker verbonden raakte met de politieke macht, begon de SS op velen die in het nationaal-socialistische Duitsland carrière wilden maken, een opmerkelijke aantrekkingskracht uit te oefenen. Zoals Himmler er enerzijds naar streefde belangrijke posten in het openbare leven te bezetten met mensen uit zijn organisatie, zo geloofden anderzijds velen die reeds belangrijke functies bekleedden, hun invloed te kunnen vergroten of zich veilig te kunnen stellen, als zij het aanbod accepteerden *SS-Ehrenführer* (honorair SS-officier) te worden. Daarom treffen we op de lijsten van de *SS-Ehrenführer* naast Rijksministers ook industrie-managers aan en leden van beroemde adellijke families, hoogleraren en leiders van vakorganisaties. Niet aan allen zal helder voor ogen hebben gestaan dat zij daardoor trouw zwoeren aan Himmler en een politieke afhankelijkheid opgedrongen kregen, waardoor conflictsituaties ontstonden met betrekking tot hun ambtelijke en beroepspllichten. Mensen die geen belangrijke maatschappelijke positie bekleedden en niet voor een rang in de SS in aanmerking kwamen, konden begunstigend lid van de SS worden. Dat kostte een gering bedrag en bood een zekere veiligheid; wezenlijke politieke verplichtingen vloeiden er niet uit voort.

De ontwikkeling van de SS tot een veiligheids- en terreurorganisatie begon in 1933 met de oprichting van de zogenaamde *1c-Dienst*. In de lente van 1933 werd deze omgedoopt tot *Sicherheitsdienst des Reichsführers SS* (SD). Reinhard Heydrich leidde deze afdeling van de SS en moest er allereerst voor waken dat zich binnen de nazi-beweging geen oppositie tegen Hitler kon vormen, zoals dat bijvoorbeeld bij de SA verscheidene malen het geval was geweest. Al spoedig reikten echter de ambities verder: zoals Röhm van de SA, waarvan hij sinds 1930 weer het bevel voerde, het nieuwe nationaal-socialistische volksleger wilde maken, zo was Heydrich van plan, na de machts-overname, van de SD een nieuwe staatspolitie te maken. Hij bereikte zijn doel echter niet, in de eerste plaats omdat het niet lukte ook maar bij benadering voldoende geschoold personeel aan te werven en vervolgens niet omdat Himmler verrassend snel zeggenschap kreeg over de reeds bestaande politieke politie. In de winter van 1933—1934 werd hij hoofd van de politieke politie van de deelstaten van het Duitse rijk; vanaf 1933 in Pruisen en vanaf 1936 in het

Ullstein

De Führer spreekt (1939). Op de voorgrond leden van de 'Leibstandarte Adolf Hitler'.

Links: jaarlijks (hier in 1935) werd de bloedvlag van de 9e november 1923 getoond.

Rechts: een SS-man neemt afscheid van zijn gezin voor hij naar een bijeenkomst gaat.

hele Rijk, *Gestapo* genoemd. In de zomer van 1936 werd hij bovendien chef van de toen in het hele rijk gecentraliseerde politie. Zo werd de SD in feite overbodig en men veranderde deze dienst derhalve in een inlichtingendienst voor de binnenlandse veiligheid en voor buitenlandse spionagedoeleinden; de SD had geen uitvoerende macht. Dat de SD tijdens de oorlog in de bezette gebieden het symbool werd van terreur en vervolging, komt omdat alle beampten van de politieke staatspolitie eveneens het lidmaatschap van de SS verwierven en omdat alle *Gestapo*-beampten die buiten de Rijksgrenzen werden ingezet, ook als zij geen lid van de SS waren, het uniform en het embleem moesten dragen van de SD.

De eerste concentratiekampen waren in 1933 grotendeels in handen van de SA; de SS had in die tijd slechts de beschikking over het kamp Dachau bij München en het *Columbiahaus* in Berlijn. Toen de SA na de *Röhm-Putsch* van haar macht werd beroofd, verloor zij in 1934 ook haar zeggenschap over alle concentratiekampen, die werden opgeheven of aan de SS overgedragen.

In de eerste maanden na de nationaal-socialistische machtsovername werden uit een deel van de ongeveer vijftigduizend SS-leden *Sonderkommandos* sammengesteld. In tegenstelling tot de zogenaamde *Allgemeine SS* waren deze volledig in SS-dienst, in kazernes ondergebracht en met infanteriewapens uitgerust. Het *Sonderkommando* in Berlijn stond onder bevel van Sepp Dietrich en kreeg de naam *Leibstandarte Adolf Hitler*, de andere heette *Kasernierte Hundertschaften* of *Politische Bereitschaften*. De SS-eenheden die de concentratiekampen Dachau en *Columbiahaus* bewaakten, heetten *SS-Wachverbände*. Al deze *Kommandos* moesten uit de staatskas worden betaald, omdat men beweerde dat zij het openbaar, respectievelijk staatsbelang dienden. Daarentegen werd de ongewapende *Allgemeine SS*, evenals de SD, altijd door de rijksbetaalmeester van de *Partei* gefinancierd.

De *Leibstandarte* van Sepp Dietrich en het grootste deel van de *Politische Bereitschaften* werden verenigd in de *SS-Verfügungstruppe*

Ullstein

(VT), terwijl de rest van de *Bereitschaften* omgevormd werd tot een bewakingseenheid voor concentratiekampen, de *Totenkopfverbände*. De *Verfügungstruppe* telde al spoedig vijftien-duizend man en was onderverdeeld in drie regimenten: de *Leibstandarte* (Berlijn), de *Standarte Germania* (Hamburg) en de *Standarte Deutschland* (München). In 1938 kwam er een nieuw regiment bij, de *Standarte Der Führer* (Wenen). Deze regimenten kregen geen genie- of artillerieafdelingen en mochten niet tot een divisie worden samengesmolten. De *Verfügungstruppe* zou namelijk geen deel uitmaken van de strijdmacht, maar alleen beschikbaar zijn voor bijzondere binnenlandse taken van politieke aard, die de Führer, zoals bij ver-

ordening vastgesteld, kon opdragen aan de SS. De bewakingstroepen van de concentratiekampen onder leiding van Theodor Eicke, die in plaats van *SS-Wachverbände* al gauw *SS-Totenkopfverbände* werden genoemd, waren wel bewapend, maar werden desondanks niet tot de *SS-Verfügungstruppe* gerekend. Een belangrijk verschil tussen deze beide soorten bewapende SS-troepen was ook dat de dienst in de *Verfügungstruppe* als militaire dienst gold, terwijl de dienst in de *Totenkopfverbände* niet als zodanig werd erkend en de militaire opleiding daar ook niet voorop stond. De reden was dat de *Wehrmacht* de concurrentie duchtte van de SS. Hitler had namelijk de *Wehrmacht* beloofd dat het de enige gewapende

MIJ DOET HET WAT

Ik was afgekeurd voor het Nederlandse leger. Te smal, zeiden ze. Ik ben nou nog geen brede. Een paar jaar later ben ik wel goedgekeurd voor de SS. Heel strenge keuring. Mijn vader heeft wel eens gemeend dat ze mij destijds bewust afgekeurd hadden. Als zijnde de zoon van een NSB'er. Misschien heeft ie daar wel gelijk in gehad.

Ik wou graag in Nederlandse dienst. Ik vond dat erbij horen. Je kunt wel het Wilhelmus

zingen, maar per slot van rekening moet je het ook met de daad bewijzen. Mijn vader was blij dat ik afgekeurd was. Die vond dat wel gemakkelijk, geloof ik.

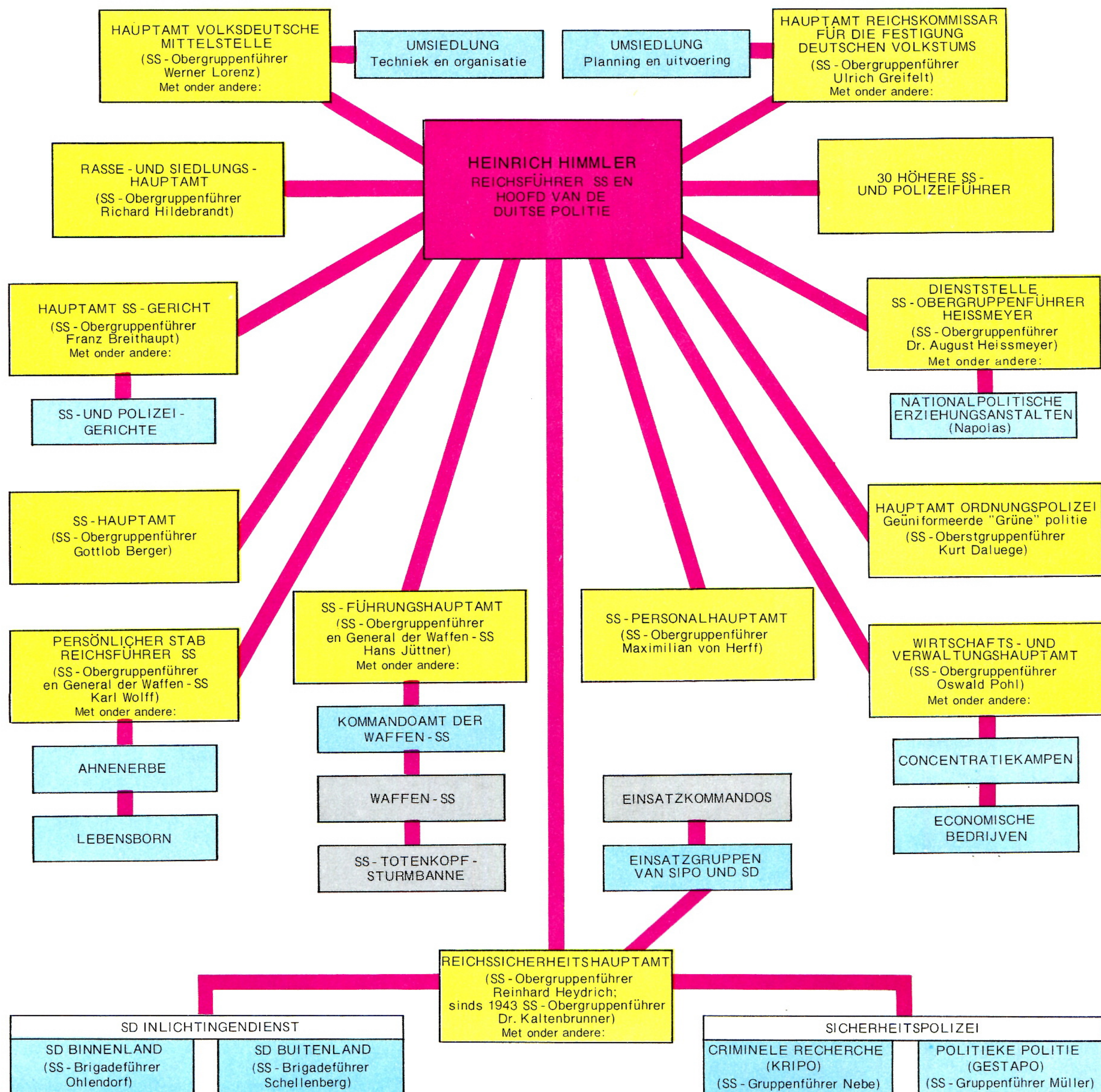
Toen ik later bij de Waffen-SS ging, vond hij dat ook niet goed. Maar persoonlijk heb ik het wel als beroerd ondervonden. Ik heb zelfs herkeuring aangevraagd.

Bij de Nederlandse SS was een heel andere geest. Het was veel ideologischer. Zo heb ik veel oud-gereformeerden bij de Nederlandse SS meegemaakt. Die gereformeerden hebben over

het algemeen van huis uit meer geestelijke inhoud meegekregen. Die waren door hun opvoeding so wie so al een beetje ideologischer ingesteld. Want de gereformeerden zijn ideologisch, hoor.

(...) Dan heb je zo'n dodenherdenking, hè, dat gaat met zo'n plechtigheid en met zo'n stilte... Nou, daar kom ik altijd van onder de indruk. Jaap, een kameraad van me, zegt altijd, doet me niks. Nuchtere Hollander. Maar mij doet het wel wat.

Ik ben naar de begrafenis geweest van Sepp Dietrich, vond ik ook zo indrukwekkend. Toen

de begrafenis officieel achter de rug was, werd er geroepen, die Feier ist geschlossen. Toch bleef alles doodstil staan en toen ineens... hieven ze spontaan het SS-Treuelied aan, hè. Nou, ik heb dat tijdens de oorlog honderden keren gezongen, want bij een beetje plechtige bijeenkomst werd het SS-Treuelied gezongen. Dat zong je normaal mee. Maar op het moment dat het dáár gezongen werd, kon ik het niet meer zingen.

Ik had een brok in mijn keel. Het wou niet! Al die Duitsers zongen het wel, maar ik kon op

dat moment niet zingen, omdat ik geen geluid voort kon brengen. Daar kan ik heel slecht tegen, hè, tegen dergelijke dingen. Het was te veel voor mij.

(...) Dat er op alle zogenaamde misdaden van de oorlog altijd het stempel van de SS gedrukt wordt, is de grootste flauwekul. Er zijn bepaalde dingen ook wel door de Wehrmacht gedaan, maar daar wordt niet over gepraat. Ik wou maar zeggen, die kregen ook wel 'es een onsympathieke opdracht.

De Waffen-SS als zodanig heeft met de concen-

tratiekampen nooit iets te doen gehad. Maar jongens, die kapotgeschoten waren, en niet meer kriegsverwendungsfähig waren, werden teruggecommandeerd via het Amt voor de Waffen-SS naar het Führungshauptamt, en die zei, zo, en nou ga je naar de SD of nou ga je naar Buchenwald. Daar had die man niets meer aan te doen. Dat heeft het misverstand in de hand gewerkt.

(Uit: 'De SS'ers', door Armando en Hans Sleutelaar, Amsterdam 1967)

Time Inc.

macht van de natie zou zijn, Himmler echter zocht naar middelen en wegen om zoveel mogelijk militair opgeleide mannen onder zijn bevel te krijgen. Hij begon daarom in 1938 achter de rug van de Wehrmacht om ook de tot de algemene SS behorende Totenkopfverbände op korte termijn militair te trainen. Omdat hij intussen in 1936 ook chef van de Duitse politie was geworden, liet hij deze SS-soldaten doorgaan voor politieversterking. Op deze manier had hij bij het begin van de oorlog voldoende personeel ter beschikking om — afgescheiden van de Leibstandarte — de eerste drie SS-divisies te vormen, namelijk de SS-Verfügungsddivision, de Polizeidivision en de SS-Totenkopfddivision. Er waren zelfs voldoen-

In de nacht van 8 op 9 november werd elk jaar (hier in 1938) nieuwe SS'ers de eed afgenomen.

Links: een schematisch overzicht van de organisatie van de 'Schutzstaffeln' in 1944.

de manschappen beschikbaar om daarnaast nog negen SS-Totenkopfstandarten te vormen, waaruit vanaf 1940 nog meer divisies van de Waffen-SS konden worden gevormd. De in het voorjaar van 1940 ingevoerde benaming Waffen-SS omvatte naast de divisies en hun reserve-eenheden ook al die eenheden van de SS die niet door de Partei moesten worden gefinancierd, maar door het Reich; daartoe behoorden onder meer ook de organisatie en

de manschappen van de concentratiekampen. In 1933 werd de gehele SS bestuurd en geactiveerd door drie Ämter; het SS-Amt behandelde de personeelszaken en de financiële aangelegenheden en was het hoogste bestuursapparaat van de Allgemeine SS en van de gewapende SS-eenheden; het SD-Amt behartigde alle belangen van de veiligheidsdienst; het Rasse- und Siedlungsamt regelde alle aangelegenheden die met de ideologie van de orde te maken hadden: het rassenonderzoek en de klassering van de SS-leden, de sibbeverzorging, de ideologische scholing en de bevordering van de vestiging van SS'ers als boeren. Alle drie de Ämter werden, toen de SS uitgroeide tot een omvangrijke organisatie, ver-

anderd in *Hauptämter*, die op hun beurt in *Ämter* werden ingedeeld. Het belangrijkste werd het *SS-Hauptamt*, omdat dit aanvankelijk ook ten dienste stond van de *Verfügungstruppe* en de *Totenkopfverbände*. Het werd in de jaren 1939—1940 gesplitst in het *Hauptamt Verwaltung und Wirtschaft* (later *Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt*), het *SS-Personalhauptamt*, het *SS-Führungshauptamt* (voor de *Waffen-SS*) en het *Hauptamt SS-Gericht*.

Naast de *Hauptämter* groeide de *Persönlicher Stab* van de *Reichsführer SS* uit tot een tamelijk omvangrijk bestuursapparaat. Behalve de gebruikelijke onderdelen van een centraal bestuursapparaat waren hierin een tweetal diensten geconcentreerd die nauw samenhangen

het huwelijk. Dat de *Lebensbornheime* voor dit doel gebruikt zijn, wordt wel dikwijls beweerd, maar bewijzen zijn er niet voor. De andere voor de SS karakteristieke organisatie, waarvan de leiding deel uitmaakte van Himmlers persoonlijke staf, was de vereniging *Ahnenerbe*. Himmler had deze in 1935 opgericht om de historische en cultuurhistorische studie van het Germanendom en de *Nordische* mens te bevorderen. Het was vooral de bedoeling een basis te leggen voor een niet-christelijke, volkseigen levensbeschouwing en levenswijze. Daarom waren zowel Germaanse als archeologische vondsten het voorwerp van studie. De meeste studies hadden betrekking op vragen en theorieën die serieuze geleerden

cisme, overdreven heldenverering, gewetenloos pragmatisme, moreel rigorisme en dergelijke. Het verbindend element tussen alle SS'ers, tussen *Ahnenerbe* en *Sicherheitsdienst*, *Verfügungstruppe* en concentratiekampen, bestond niet zozeer uit bepaalde gemeenschappelijke denkbeelden, maar uit de arrogante eigendunk van een elite en de bereidheid tot onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan Hitler en Himmler. Karakteristiek daarbij was alweer dat men de wil van de Führer, die zogenaamd de 'levenswet' van het Duitse volk vertegenwoordigde, en de wet van de orde in beginsel stelde boven alle zedelijke geboden en regels van het staatsrecht. De SS-man wist meestal wel wat zedelijk al of niet geoorloofd was, wat

met de ideologie van de orde. De ene was de in 1936 opgerichte vereniging *Lebensborn*, een organisatie van kraamklinieken voor ongehuwde moeders in zoverre zij volgens SS-maatstaven waardevol waren wat hun ras betreft. Volgens de SS-denkbbeelden was het culturele niveau van een volk hoger naarmate een groter deel van de bevolking van raszuiver bloed was; ook was de politieke kracht van een staat (en natuurlijk zijn militaire macht) slechts verzekerd door een gestage bevolkingsgroei. Daarom vond Himmler het belangrijk het aantal gevallen van abortus bij ongehuwde moeders te verminderen, respectievelijk de SS-leden aan te sporen veel kinderen te verwekken, als het niet anders kon ook buiten

De 'Allgemeine SS' marcheert. In het dagelijks leven stelde de SS'er in beginsel de orde boven alles. Bij acties echter voelde hij zich verplicht de normen met voeten te treden.

terecht als onwetenschappelijk beschouwden, zoals blijkt uit de door Herman Wirth uitgegeven *Ura-Linda-Chronik* en Hörbigers *Welteislehre*. Later verlegde men het zwaartepunt van het onderzoek in de *Ahnenerbe* op natuurwetenschappelijk terrein. Berucht in de hele wereld werden de gruwelijke experimenten op gevangenen in concentratiekampen.

De SS-ideologie bestond eigenlijk uit een onlogisch, systeemloos mengelmoe van nationaal-socialisme, Germanendom, biologie, ra-

door de wet werd toegestaan of verboden; in zijn privé-leven richtte hij zich daarnaar, net als alle andere mensen. Bij acties echter, waarbij het erom ging het wereldbeschouwelijke doel van de orde en de politieke doeleinden van Hitler te realiseren, meende hij niet alleen zich niets van deze normen te hoeven aan te trekken, maar zelfs verplicht te zijn deze met voeten te treden. Deze bereidheid om zich nimmer iets van recht en zedelijke normen aan te trekken, zodra het om politieke of ideologische doeleinden ging, gaf de SS een enorme stootkracht en doelmatigheid. Deze mentaliteit leidde ertoe dat de SS zich tijdens de oorlog ontwikkelde tot een uitermate misdadige organisatie.

DE ZWARTE PEST

DR. M. BROSZAT

Dat de SS zoveel macht had in het nationaal-socialistische bestuursapparaat had twee belangrijke oorzaken. De eerste was het samengaan van de SD, de inlichtingendienst van de SS, met de *Sicherheitspolizei* (*Sipo*), die was samengesteld uit de *Geheime Staatspolizei* (*Gestapo*) en de *Kriminalpolizei* (*Kripo*). Het geheel stond onder leiding van het hoofd van de *Sipo und SD*, Reinhard Heydrich. De tweede oorzaak was dat de beschikkingsmacht over de concentratiekampen (*KL = Konzentrationslager*) en de *SS-Wachverbände* (*Totenkopfverbände*) in die kampen werd uitgeoefend door de inspecteur der KL en de commandant van de *Totenkopfverbände*. (Tot augustus 1939 werden beide functies uitgeoefend door *SS-Gruppenführer* Eicke.)

Als gevolg van het monopolie van de SS inzake de binnenlandse veiligheid was er, behalve de *SS-Totenkopfverbände* (in 1939 ongeveer zeventienduizend man), al sinds 1934 de zogenaamde *SS-Verfügungstruppe* (in 1939 ongeveer vijftienduizend man), die eveneens waren bewapend. De SS had ook invloed verworven op het gebied van de rassenpolitiek en van het *Volkstum*, op de buitenlandse politiek en op de indoctrinatie met de nazi-ideologie. Dat was gebeurd via het al sinds 1934 bestaande *Rasse- und Siedlungshauptamt* (*RuSHA*), via de *Volksdeutsche Mittelstelle*, die *SS-Gruppenführer* Werner Lorenz in 1938 tot zich had getrokken, via de activiteiten van de *SD Ausland*, die sinds 1937 en 1938 sterk waren toegenomen (de *SD Ausland* kwam later onder leiding van *SS-Gruppenführer* Schellenberg), en via het toezicht op de *Nationalpolitische Erziehungsanstalten* (*Napolas*), dat werd uitgeoefend door de leider van het *SS-Hauptamt*, *SS-Gruppenführer* August Heissmeyer.

In verband met het beheer van de concentratiekampen door de SS, hielden de eerste SS-ondernemingen op economisch gebied zich bezig met de winning van bouwmaterialen. SS-artsen speelden een leidende rol in de staatsgezondheidsdienst en bij de *Euthanasie-aktion*, waarmee in het najaar van 1939 een begin werd gemaakt. En al in het begin van 1939 was Adolf Eichmann als *Judenreferent* van de *Sipo und SD* bezig met de voorbereiding van zijn plannen om de joden uit Duitsland te verwijderen. De steeds voortschrijdende ontwikkeling van de machtspositie en de bevoegdheden van de SS was daardoor al vóór 1939 onmiskenbaar. Maar pas in de oorlog brak ze zich volledig baan.

Onder de oorlogsomstandigheden kregen de werkzaamheden van *Sipo und SD* een omvang

Notosti Press

Vooraf in bezet Oost-Europa traden 'Sipo und SD' bijzonder hard op tegen allerlei echte of vermeende tegenstanders. Dit is de executie van een sowjetrussische partizaan.

en een betekenis die vele malen groter waren dan voordien. Dat bleek in het bijzonder in de veroverde en bezette gebieden, die beschouwd werden als toekomstige kolonisatie- en germaniseringsgebieden (Polen, de Baltische landen, de Oekraïne) of als delen van het toekomstige Groot-Germaanse Rijk (Noorwegen, Nederland). In plaats van het niet-politieke militaire bestuur verschenen hier al spoedig betrouwbare nationaal-socialisten, die belast werden met het burgerlijke bestuur en met de politieke

Neuordnung. De leider van de nationaal-socialistische juristenbond Hans Frank werd gouverneur-generaal in Polen, *Gauleiter* Josef Terboven Rijkscommissaris in Noorwegen, Arthur Seyss-Inquart Rijkscommissaris in Nederland. De *Gauleiter* Josef Bürckel en Robert Wagner kwamen aan het hoofd te staan van het burgerlijke bestuur in Elzas-Lotharingen; de *Gauleiter* Hinrich Lohse en Erich Koch werden benoemd tot Rijkscommissaris in *Ostland* (de Baltische landen) en de Oekraïne. Naast hen oefenden echter *Höhere SS- und Polizeiführer* (*HSSPF*) een bepaald gezag uit. Elk van hen had een commandant van de *Sipo und SD* onder zich en een van de *Ordnungspolizei* (*Orpo*). Door middel van deze functionarissen zag de SS vaak kans in het bezettingsapparaat een in hoge mate zelfstandig gezag uit te oefenen, ondanks de voortdurende moeilijkheden met het burgerlijk bestuur die daaruit voortvloeiden. In Polen, de Baltische landen en in het bezette deel van de Sowjetunie begonnen *Einsatzkommandos* van de *Sipo und SD* al onmiddellijk na de militaire verovering met de massale gevangenneming of liquidering van joden, leden van de Poolse bovenlaag en sowjetcommissarissen. Maar ook in de bezette gebieden van Noord-, West- en Zuid-Europa zette de *Sipo* met harde maatregelen tegen verzetsgroepen, met de deportatie van joden en met de recruterings van arbeidskrachten de koers van de bezettingpolitiek uit.

De voortdurende wrijving tussen Frank en HSSPF Krüger in het Poolse *Generalgouvernement* had haar tegenhanger in de rivaliteit tussen Seyss-Inquart en HSSPF Rauter in Nederland en in de felle tegenstelling tussen Koch en HSSPF Prützmann in de Oekraïne. In Duitsland zelf waren, ondanks een zekere versmelting met de SS, *Kripo* en *Orpo* nog in sterke mate onderdeel van het regionale bestuur. In de bezette gebieden evenwel ontstond van het begin af aan een SS- en politieapparaat dat organisatorisch volledig onafhankelijk was en dat van Berlijn uit centraal werd geleid. In de bezette gebieden in Oost-Europa speelde daarbij de aan de SS opgedragen nieuwe bevolkingspolitiek een essentiële rol. Op 7 oktober 1939 was Himmler benoemd tot *Reichskommissar* voor de *Festigung deutschen Volkstums* (*RKFdV*) en belast met de leiding van alle maatregelen om de geannexeerde gebieden in West-Polen te verduitsen. Deze opdracht behelsde onder meer het overbrengen van grote groepen zogenaamde Volksduitsers uit Estland, Letland, Litouwen en het oostelijke deel van Polen (en later ook uit Roemenië, Joegoslavië,

Frankrijk en de Oekraïne) naar de nieuwe oostelijke gebieden en hun blijvende vestiging daar. Dit maakte het in beslag nemen noodzakelijk van grondbezit en vermogens en de deportatie van Polen, joden, en 'ongewenste elementen' uit bijvoorbeeld Elzas-Lotharingen en Slovenië. De bevolking die in de geannexeerde gebieden overbleef, werd bovendien onderworpen aan een *volkstumpolitisch* onderzoek en, afhankelijk van haar betrouwbaarheid, onderverdeeld in verschillende burgerrechtelijke groeperingen, de zogenaamde *Deutsche Volksliste*. Al die werkzaamheden brachten een nieuw leger van SS-instanties en overheden op de been. Het *Stabshauptamt* van de RKFDV onder *SS-Gruppenführer* Ulrich Grei-

Links: gouverneur Frank en Himmler nemen in Krakau een defilé af van SS- en politie-eenheden in het 'Generalgouvernement'.

Linksonder: een officieel portret van een deel van de SD-top die in de oorlog de dienst uitmaakte in Maastricht.

Rechts: 'Sicherheits-' en 'Ordnungspolizei' volgden het front op de voet en namen vooral in Oost-Europa deel aan het uitroeiwerk.

Geheel rechts: in juli 1942 doodde de SS de mannelijke inwoners van het Slowaakse dorp Koreno en deporteerde de rest van de bevolking wegens hulp aan de partizanen.

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

felt had daarbij de leiding en deed dienst als planbureau voor vestiging en deportatie. De *Bodenämter* van de RKFDV voerden de inbeslagneming van agrarische vermogens uit. De *Umwandererzentralstelle* (UWZ) van de *Sipo* en haar migratiebureaus waren belast met de deportatie van Polen en joden. Deskundigen van het *Rasse- und Siedlungshauptamt* zochten onder de gedeporteerde joden naar *blutsmässig wertvollen Sippen*, die in plaats van naar het oosten, naar Duitsland werden gebracht voor *Wiedereindeutschung*. De *Einwandererzentralstelle* (EWZ) van de *Sipo* ving met haar vliegende commando's de repatriërende Volksduitsers op, beoordeelde hen naar hun *völkische* en *rassische* waarde en besliste over hun

Einsatz. De *Volksdeutsche Mittelstelle* (sinds 1940 een zelfstandig *Hauptamt* van de SS) zorgde voor het transport van de landverhuizers en hun onderhoud in speciale kampen. Daarnaast werden in bezet Polen, in de Baltische landen en in de Sowjetunie onder leiding van de SS talrijke arbeidskampen, getto's en vernietigingskampen ingericht voor de gedeporteerde joden uit geheel Europa. Het is begrijpelijk dat de SS door al deze bijzondere opdrachten een beslissende invloed kreeg in de leiding van de geannexeerde en bezette gebieden. En tengevolge van deze machtspositie van de SS, vooral in bezet Oost-Europa, werd de pretentie verwezenlijkt waarop Heydrich principieel recht meende te

hebben, namelijk om in de bezette gebieden de gehele politieke lijn aan te geven. Het kwam vooral hierdoor dat de *Sicherheitspolizei* steeds meer naar voren trad in het groeiproces van bevoegdheden en machtsverschuivingen dat tijdens de oorlog in het Derde Rijk plaatsvond. Naast de *Volkstums- und Rassepolitik* droeg ook de uitbreiding van de *Waffen SS* er in belangrijke mate toe bij dat de macht van de SS bleef groeien. Al in augustus 1938 had Hitler in geval van mobilisatie de inzet bevolen van gewapende SS-eenheden en hun reserves. De veldtocht in Polen was de eerste waaraan SS-regimenten (samen ongeveer vijftienduizend man) deelnamen. Door werving van vrijwilligers, door dienstplicht van de leden van de *Allgemeine SS*, door recrutering van ongeveer driehonderdduizend Volksduitsers uit Zuid-Europa, van maximaal tachtigduizend (het juiste aantal is niet bekend) 'Germaanse vrijwilligers' uit Noorwegen, Denemarken, Nederland, België en Noord-Frankrijk en van ongeveer honderdveertigduizend vrijwilligers van Oosteuropese nationaliteit bereikte het totaal aantal manschappen dat tegen het einde van de oorlog in dienst van de *Waffen SS* was getreden, de negenhonderdduizend. Daarvan sneuvelden er driehonderdduizend. Tijdens de oorlog werden er in totaal achtendertig *Waffen-SS*-divisies op de been gebracht. Het *Führingshauptamt* van de *Waffen SS*, dat geleid werd door *SS-Obengruppenführer* Hans Jüttner, had van de twaalf *SS-Hauptämter* in 1944 het meeste personeel, met uitzondering dan van het in 1942 opgerichte *Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt* (WVHA) van *SS-Obergruppenführer* Oswald Pohl. Dit telde in 1944 vierentwintigduizend personeelsleden. Het was niet alleen verantwoordelijk voor de gehele verzorging en uitrusting van de SS, maar ook voor de bouwwerken en de bedrijven van de organisatie en voor de administratie van de concentratiekampen.

De uitbreiding van de *Waffen SS* was een van de oorzaken van de groeiende betekenis van het *SS-Hauptamt*, dat onder meer de recrutering voor de *Waffen SS* tot taak had, en van het hoofd van dit *Hauptamt*, *SS-Gruppenführer* Gottlob Berger. Ten behoeve van de aanwerving van Volksduitse, Germaanse en andere, niet-Duitse vrijwilligers voerden Berger en zijn gevolmachtigden een in alle opzichten eigenmachtige politiek en diplomatie, niet alleen in de bezette gebieden, maar ook in de landen van de bondgenoten in Zuid-Europa. Ze kwamen daardoor vaak in hevig conflict met andere potentaten van het Derde Rijk, zoals

bijvoorbeeld Rijkscommissaris Koch van de Oekraïne.

Het ingrijpen van de SS in de buitenlandse politiek had echter nog andere oorzaken. Van bijzondere betekenis hierbij was het plan om niet alleen de met Duitsland verbonden satellietregeringen in Presburg, Boedapest, Boekarest, Zagreb en Sofia, maar ook de Aspartner Italië in nationaal-socialistisch vaarwater te brengen voor wat betreft het jodenvraagstuk. SS-adviseurs en de zogenaamde politieattachés bij de Duitse buitenlandse missies speelden hierbij een belangrijke rol. Zij vervulden meestal geheime opdrachten van de afdeling buitenland van de SD, die in deze landen dikwijls een andere politiek voerde dan het ministerie van

tionaire eierzucht van de SA. In feite noopte dit dreigement de SS slechts korte tijd tot grotere voorzichtigheid in zaken van buitenlandse politiek. In de laatste fase van de oorlog was Hitler zelfs op door de SS ondernomen acties van stoottroepen en op staatsgrepen van buitenlands-politieke aard aangewezen om de bondgenoten in het gareel te houden. Dat gebeurde bijvoorbeeld in de zomer van 1944 in Boedapest. Gesteund door het *SS-Sonderkommando* van Skorzeny en met de hulp van de Hongaarse 'Pijlkruisers' ontnam de *Höhere SS- und Polizeiführer* Winkelmann toen *Reichsverweser* Horthy de macht en vormde hij een vazallenregering uit leden van deze Hongaarse extreme nazipartij.

van de houding van de bevolking in het Derde Rijk. Ohlendorfs vertrouwensmannen zagen er geen been in zelfs de hoogste partijfunctionarissen te bespioneren, waardoor de verhouding tussen partij en SS zeer verslechterde.

De *Reichsführer SS*, die in augustus 1943 het ministerie van buitenlandse zaken en een jaar later bovendien het bevel over de gehele militaire reserve (het zogenaamde *Ersatzheer*) in handen had gekregen, scheen nu ook in de ogen van Bormann, Goebbels en andere intimi van Hitler een gevaar te worden. Toen eind april 1945 in de bunker van de Rijkskanselarij bekend werd dat Himmler door bemiddeling van de Zweedse graaf Bernadotte eigenmachtig onderhandeld had over de capitulatie van het

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

buitenlandse zaken. Terwijl dit ministerie bijvoorbeeld in Roemenië en Hongarije overeenkomsten sloot met de conservatief-autoritaire regimes van generaal Antonescu en *Reichsverweser* Horthy, steunde de SD de fascistische tegenstanders van deze regeringen. Toen de fascistische 'IJzeren Garde' in januari 1941 met steun van de SD openlijk in opstand kwam tegen generaal Antonescu, resulteerde dit in een ernstig conflict tussen Von Ribbentrop en Himmler. Zelfs Hitler gaf de SS een waarschuwing, zoals Schellenberg in zijn memoires meedeelt, en dreigde woedend op zekere dag op dezelfde wijze een einde te zullen maken aan de eigengereidheid van de 'zwarte pest', zoals hij dat eens had gedaan met de revolu-

Na de aanslag op Hitler van 20 juli 1944, waarbij admiraal Canaris en andere hoge officieren van de militaire *Abwehr* waren betrokken, nam Schellenberg ook de leiding over van de militaire geheime dienst. Daardoor had de SS, die reeds de gehele politie in handen had, zich ook meester gemaakt van alle inlichtingendiensten. Ook de afdeling binnenland van de SD, die onder leiding stond van *SS-Brigadeführer* Otto Ohlendorf, werd in de laatste jaren van de oorlog steeds belangrijker. Haar regelmatig verschijnende geheime rapporten over de stemming onder het Duitse volk en het functioneren van het regime op allerlei terreinen van het dagelijks leven, zijn tot op de dag van heden een belangrijke grondslag voor de beoordeling

Duitse leger, sterkten zij Hitler in het geloof dat hij op het laatste moment door de SS was bedrogen. Twee dagen voor zijn dood beval Hitler de afzetting en gevangenneming van Himmler en viel hij woedend uit tegen de 'verradersbende' van de SS.

In feite overwoog Himmler nooit serieus Hitler zijn macht te ontnemen. Hij voelde zich altijd een trouw paladijn van zijn Führer en voerde diens bevelen blindelings en vol ijver uit. Ook de macht van het kolossale SS-apparaat zou niet veel hebben betekend, als het in wezen niet in overeenstemming was geweest met de wil van Hitler. Want de hechte samenhang van de 'zwarte orde' was dikwijls meer schijn dan werkelijkheid.

TERREUR IN DUPLO

DR. M. BROSZAT

De macht van de SS was van het begin af gebaseerd op de versmelting met de politie. Belangrijke leidende functies in het politie-apparaat werden uitgeoefend door SS-leiders en het percentage SS-leden bij de politie nam belangrijk toe. Himmler zorgde er tenslotte voor dat alle belangrijke politiefunctionarissen tegelijkertijd een officiersrang kregen in de SS, zodat er via een systeem van personele fusie ook een organische eenheid ontstond tussen politie en SS.

Desondanks kwam het nooit tot een volledige gelijkschakeling van de politie door de SS. Het partijapparaat van de SS en het ambtelijke staatsapparaat van de politie waren ook daarna dikwijls aan verschillende wetten onderworpen.

In Servië probeerde de 'Waffen-SS' de guerrilla van communistische partizanen te bestrijden.

Daarbij kwamen de elkaar overlappende bevoegdheden, de persoonlijke rivaliteiten en de vasthoudendheid van op zichzelf staande diensten en instanties. De verhouding tussen de *Sicherheitspolizei* en de *Ordnungspolizei* en daarmee nauw verbonden de rivaliteit tussen twee prominente SS-leiders: Reinhard Heydrich en Karl Daluege, zijn daarvan een duidelijk voorbeeld.

Toen de zevenentwintigjarige *Oberleutnant* Heydrich in 1931 na een oneervol ontslag uit de marine bij de SS kwam en door Himmler belast werd met de leiding van deze organisatie,

was de zeven jaar oudere ex-vrijkorpsaanvoerder Daluege al een *alter Kämpfer* van de nationaal-socialistische beweging. Als oprichter van de Berlijnse SA was hij al vroeg de belangrijkste medestander van Goebbels geworden in de '*Kampf um Berlin*'. Nadat hij in 1929 het commando over de Berlijnse en Oostduitse SS had overgenomen, maakte Daluege zich ook tegenover Hitler persoonlijk verdienstelijk door de rol die hij speelde bij de uitschakeling in 1931 van de tegen Hitler rebellerende *SA-Gruppenführer* Stennes. Door zijn sterke positie in de Duitse hoofdstad was hij ook voor Goering belangrijk, toen deze zich op 30 januari 1933 belastte met het Pruisische ministerie van binnenlandse zaken.

Als buitengewoon commissaris en later als leider van de afdeling politie in dit ministerie kreeg *SS-Gruppenführer* Daluge al in februari 1933 de algehele leiding van veruit de sterkste Duitse politiemacht, terwijl Himmler en Heydrich pas in maart van dat jaar hun eerste schreden konden zetten op de weg die leidde naar verovering van het politieapparaat. Het gemeenschappelijk doel van Himmler en Daluge was de centralisatie van de Duitse politiekorpsen (die vóór 1933 onderworpen waren aan de regionale regeringen van de deelstaten en niet aan de Rijksregering) en hun onderwerping aan de SS. Maar zowel hun persoonlijke belangen als hun wegen om dit gemeenschappelijke doel te bereiken, weken van elkaar

los uit het apparaat van de Pruisische politie en bracht haar daardoor buiten het terrein van Daluges bevoegdheden.

In 1934 zag Heydrich kans de *Gestapo* in handen te krijgen en ze tot de leidende instantie van de politieke politie in geheel Duitsland te maken. In deze sector van het politieapparaat, die politiek van beslissende betekenis was, had hij daardoor de weg gebaad voor een hechte organisatorische eenwording met de SS, onder zijn leiding. Als departementaal chef van alle overige takken van het politieapparaat bleef Daluge ook daarna aan het hoofd staan van een kwantitatief veel omvangrijker politiemacht, zodat hij het nog steeds scheen te winnen van de 'nieuweling' Heydrich. Maar

organisatie. De rivaliteit tussen Heydrich, die de eerste functie kreeg, en Daluge, die chef van de *Ordnungspolizei* werd, kreeg daarmee haar beslag.

Tekenend voor de verdere ontwikkeling was vooral het volgende. De *Sicherheitspolizei* kreeg door haar politieke bevoegdheden en door het feit dat ze volledig op zichzelf stond en niet onderworpen was aan een leiding van buiten af, het karakter van een *bevelende* politie. Heydrich werd in het begin van de oorlog dan ook de officiële vertegenwoordiger van Himmler in de defensieraad. De *Ordnungspolizei* daarentegen had in wezen slechts een *uitvoerende* taak, al ontwikkelde ze zich vooral tijdens de oorlog tot een kwantitatief reusachtig apparaat en belichaamde ze met haar talrijke politie-eenheden de eigenlijke uitvoerende macht van de nationaal-socialistische politiestaat. De binding aan het binnenlands bestuur, de ambtelijke loyaliteit en de onderwerping aan de wet zaten bij de *Ordnungspolizei* veel dieper dan bij de *Sicherheitspolizei*. In februari 1943 beklagde Himmler zich hierover nog schriftelijk bij Daluge: 'Ik bezweer je, treed glashard op, dood de ambtelijke sfeer zonder genade en ruk die met wortel en tak uit.' In de bezette gebieden had de *Sicherheitspolizei* in de regel slechts betrekkelijk weinig personeel. De eenheden van de *Ordnungspolizei* daarentegen, aangevuld met eenheden hulp-politie uit de bezette gebieden zelf, bereikten tijdens de oorlog een sterkte van meer dan drie miljoen man. Weliswaar groeide een groot gedeelte van deze politie-eenheden en hun commandanten, net als de *Waffen-SS*, naar de *Wehrmacht* toe, maar dit voorkwam toch niet dat de *Ordnungspolizei* in aanzienlijke mate verstrikt raakte in de misdadige terreurpolitiek van het nationaal-socialisme. Dit gold niet alleen in de strijd tegen de partizanen in de Sowjetunie en in Joegoslavië, maar ook bij de vervolging van gediscrimineerde rassen en van politieke tegenstanders. Eenheden van de *Ordnungspolizei* dienden als hulptroepen van de *Sicherheitspolizei* bij het liquideren van Polen en joden en bij het neerschieten van sowjetcommissarissen en gijzelaars, en ze werkten mee aan de politieke onderdrukking en de uitbuiting van de bevolking in de bezette landen. Daluges eigen lot is hiervan een treffende illustratie.

De pretenties van de *Sicherheitspolizei* inzake de bezettingspolitiek brachten met zich mee dat Heydrich in 1941 werd benoemd tot waarnemend *Reichsprotektor* van Bohemen en Moravië en in dat gebied de feitelijke leiding in handen nam van de bezettingspolitiek tegenover de Tsjechen. De Tsjechische regering in ballingschap te Londen besloot een aanslag op hem uit te voeren. Dit plan lukte; begin juni 1942 werd Heydrich in Praag gedood. Zijn opvolger als *Chef der Sicherheitspolizei* werd de Oostenrijkse SS-officier Kaltenbrunner — maar als *Reichsprotektor* benoemde Himmler de SS-officier die het hoogste in rang was: *SS-Oberstgruppenführer* Karl Daluge. De voormalige *Chef der Ordnungspolizei* en tegen-speler van Heydrich moest in de voetstappen van zijn rivaal treden en tevens diens wreker zijn. Hij begon die taak met de uitroeiing van het dorpje Lidice; hij eindigde ze in 1946 in de strop, op grond van een vonnis van Tsjechische rechters.

Ullstein

af. Daluge streefde ernaar de soevereiniteit van de deelstaten op te heffen en het Pruisische ministerie van binnenlandse zaken te doen opgaan in dat van het Rijk. Tevens beoogde hij centralisatie van de politieapparaten der deelstaten door de afdeling politie van het Rijksministerie van binnenlandse zaken. Himmler en Heydrich daarentegen trachtten hun doel 'van onder af' te bereiken; ze streefden ernaar de verschillende afdelingen van de politieke politie in de deelstaten stuk voor stuk onder hun leiding te brengen. Daluges vroegere beschermheer Goering was hen daarbij ongewild behulpzaam. Hij maakte de belangrijkste instantie van de politieke politie der deelstaten, de geheime staatspolitie van Pruisen (*Gestapo*),

Goering (rechts) ontvangt een SS-delegatie van Himmler, Heydrich (links achter) en Daluge.

toen Himmler medio 1936 benoemd was tot hoofd van de Duitse politie, stelde hij ten gunste van zijn favoriet Heydrich opnieuw de verschillende bevoegdheden bij de politie vast. Daluge moest toen ook het bevel over de *Kriminalpolizei* aan Heydrich afstaan. En in plaats van de ene, tot dan toe door Daluge geleide politieafdeling in het Rijksministerie van binnenlandse zaken, kwamen er twee leidende politieorganen: de *Chef der Sicherheitspolizei* (*Gestapo* + *Kripo*) met zijn bureau en de *Chef der Ordnungspolizei* (*Gendarmerie* + *Schutzpolizei*) met de daarbij behorende or-

HEINRICH HIMMLER
EN ZIJN VOLGELINGEN

REICHSHEINI EN DE ANDEREN

DRS. N. K. C. A. IN 'T VELD

Wat was de SS? Wie beheerste deze organisatie? Kan men wel van een organisatie als de SS spreken? Moet men er niet veeleer een vrij onsamenhangend geheel onder verstaan van subgroepen, die alleen het voeren van de SS-runen en het dragen van het zwarte of grijze uniform (soms zelfs dat niet) gemeen hadden en slechts bijeengehouden werden door de wil van de hoogste chef, de *Reichsführer SS* Heinrich Himmler? Vlak na de oorlog neigden de historici ertoe de SS als een geheimzinnige, monolithische orde te zien en Himmler als de almachtige grootmeester van deze staat in de staat — eigenlijk nogal in overeenstemming met het ideaal dat deze merkwaardige figuur zich met zijn SS had gesteld. Maar de jongste

'Reichsführer SS' Heinrich Himmler (links) met Karl Wolff (rechts) en daarachter Heydrich.

generatie historici neigt er eerder toe de bovengestelde vraag positief te beantwoorden en de SS af te schilderen als een conglomeratie van onderling vrij onafhankelijke en rivaliserende machtsapparaten — SD, *Gestapo*, *Ordnungspolizei* en *Waffen-SS* bijvoorbeeld — waarvan de leiders in voortdurende veten met elkaar leefden en als het hun uitkwam de warrige schoolmeesterachtige figuur, die hun aller chef was, glad genegeerd zouden hebben.

Laten wij voorlopig de *Reichsführer*, de alles beheersende grootinquisiteur of superschoolmeester met tamelijke wanorde in zijn klas,

even terzijde en bezien wij enige leiders onder hem. Daar waren de machtigen en invloedrijken: voor allen de jonge, Germaans-slanke, briljante en duivelse Reinhard Heydrich, chef van SD en *Sicherheitspolizei*, door hem samengesmolten in het *Reichssicherheitshauptamt*, plaatsvervangend en feitelijk *Reichsprotektor* van Bohemen en Moravië. Zijn dood in 1942 bevrijdde velen van de vrees dat hij eens Himmler, en misschien Hitler zelf wel, voorbij zou streven. Daar was, ander voorbeeld, de boersluwe Gottlob Berger, chef van het *SS-Hauptamt*, verantwoordelijk voor de recrutering en de ideologische scholing van de SS. Ruwe-bolster-blanke-pit spelend wist Berger met een als 'eerlijkheid' vermomd byzantinisme

PROEFBALLON

Op 22 april 1945 ontmoette Himmler te Lübeck graaf Bernadotte van het Internationale Rode Kruis. Hij vroeg de graaf een voorstel aan de geallieerden over te brengen, waarin werd gezegd dat de Duitse strijdkrachten zich uitsluitend aan de Amerikanen en de Britten zouden overgeven. Vijf dagen later werd het voorstel formeel verworpen. Schellenberg vertelt hierover.

Het gesprek (...) liep ten einde en zij namen

afcheid. Himmler, die wist dat ik een gedeelte van de reis met de graaf zou meegaan, hoopte dat ik nogmaals zou vragen of hij naar generaal Eisenhower zou willen vliegen om te proberen een conferentie met de generaal te arrangeren. Maar toen we bij Waren in Mecklenburg uit elkaar gingen, zei graaf Bernadotte tegen mij: 'De Reichsführer begrijpt niet goed wat zijn positie is. Ik kan niets meer voor hem doen. Hij had Duitslands zaken in eigen hand moeten nemen na mijn eerste bezoek. Ik kan hem nog maar weinig in het vooruitzicht stellen. En u,

mijn beste Schellenberg, u deed er beter aan nu eens aan uzelf te denken.'

Ik reed terug naar Hohenlychen, sliep twee uur en werd toen om ongeveer half een bij Himmler geroepen. Hij lag nog in bed, een toonbeeld van ellende, en zei dat hij zich ziek voelde. (...) Toen we later naar Wustrow reden, zei Himmler voor het eerst tegen me: 'Schellenberg, ik ben bang voor wat er komen gaat.'

(Uit: 'Follow my leader', door Louis Hagen, Allan Wingate 1951)

Fotoarchief Spaarnestad

'SS-Oberstgruppenführer' Kurt Daluge was tot 1934 rivaal van Himmler. Hij werd toen de gehoorzame chef van de 'Grüne Polizei'.

bij Himmler de juiste snaar te treffen. Citeren wij uit een van zijn vele brieven aan Himmler, waarin hij zowel zichzelf als zijn adressant herhaaldelijk in de derde persoon placht te noemen:

'So ist auch mein letzter Vortrag im Feldquartier des Reichsführers SS für mich persönlich das Entscheidende mit in meinem Leben gewesen. Zuerst einmal darum, weil mein Reichsführer mir das Vertrauen geschenkt und mir persönliche Dinge mitgeteilt hat, was man nur tut, wenn das Visier in jeder Form geöffnet ist und man weiss, dass derjenige, dem man das sagt, dieses Vertrauen zu wahren versteht und, sofern möglich, mit noch grösserem Diensteifer zu danken versucht', enzovoorts, met als toppunt een frase over *'Die Zurückstellung der eigenen Person'*. Maar Berger kon meer dan alleen vleien: aan hem was de snelle groei van de *Waffen-SS* te danken, zijn *SS-Hauptamt* concurreerde scherp met het *Reichssicherheitshauptamt* in het streven de politieke centrale van de *SS* te worden.

Tot de machtigen behoorde zeker ook *SS-Oberstgruppenführer* Kurt Daluge. Zagen sommigen in Heydrich een potentiële rivaal van de *Reichsführer*, Daluge was, toen hij door Hitler zelf in 1929 tot *SS-leider* van Berlijn was benoemd, jarenlang een werkelijke rivaal van Himmler geweest, totdat hij in 1934 in de strijd tussen Himmler en Goering om de controle over de *Gestapo* de winnende zijde koos — dat was die van de kleurloze *SS*-chef. Sindsdien was Daluge de gehoorzame chef van de

Otto Ohlendorf, chef binnenland van de SD, had bezwaren tegen de nazi's, maar liet wel negentigduizend Russen de dood injagen.

Ordnungspolizei, de 'gewone', *Grüne* politie, wier bevoegdheden echter steeds meer afgeknabbeld werden door *SD* en *Sicherheitspolizei*. Mocht Bergers ster rijzen, die van Daluge daalde gestaag.

De andere *Hauptamt*-chefs van de *SS* laten wij onbesproken, slechts vermeldend dat de Oostenrijkse advocaat Ernst Kaltenbrunner, juist omdat hij een volslagen mediocriteit was, de opvolger werd van Heydrich. Werkelijk belangrijke *SS*-leiders vindt men een niveau lager: de intelligente, filosofisch aangelegde econoom Otto Ohlendorf, leider van de afdeling binnenland van de *SD*, met nogal wat bezwaren tegen het nazi-regime en desondanks met negentigduizend doden op zijn geweten als commandant van een *Einsatzgruppe* in de Sowjetunie; de extroverte, energieke Walter Schellenberg, chef van de afdeling buitenland van de *SD*, organisator van het 'Venlo-incident' en de laatste maanden van de oorlog al zijn energie bestedend om Himmler over te halen met Hitler te breken.

En daarmee zijn wij eigenlijk al aangeland bij het middenniveau, zo goed gerepresenteerd door Himmlers *Höhere SS- und Polizeiführer* in Nederland, Hanns Rauter: de stramstaande, *soldatische* *SS*-officier, overijverig om de opdrachten van de hoogste chef *honderdprozentig* te vervullen en liefst meer dan dat. Mochten sommigen binnenskamers wel eens de spot drijven met de meer bizarre kanten van *Reichsheini*, gehoorzamen deden zij hem.

Walter Schellenberg, chef buitenland van de SD, organiseerde het 'Venlo-incident' en trachtte Himmler over te halen met Hitler te breken.

Want dat is het wonderlijke: Heinrich Himmler, bijziend, kleurloos, subaltern, volgens Hitler te onartistiek om hem ooit te kunnen opvolgen, kleinburgerlijk onomkoopbaar, gortdroge schoolmeester met bizarre fantasterijen, zich verliezend in de kleinste details, werd gehoorzaam, zoals hij zelf Hitler gehoorzaamde. Angstig en onzeker al in het vooruitzicht spoedig met zijn Führer te moeten spreken; reeds stram in de houding, als hij de Führer nog slechts aan de telefoon had. Die neurotische vader-zoon-verhouding wist hij op zijn eigen ondergeschikten over te brengen. Ook, en juist, een Heydrich kroop voor de *Reichsführer*, zich beter realiserend dan sommige historici dat zijn lot in handen van Himmler lag, niet omgekeerd.

Zij sidderden voor hem, letterlijk soms. Een ter dood veroordeelde Nederlandse verzetsman, ritmeester W. A. Hf.C. Boellaard, met wie Himmler bij een bezoek aan Nederland eens wilde praten, mocht meemaken hoe Rijkscommissaris Seys-Inquart (titulair *SS-Obergruppenführer*) en Rauter zich tegenover Himmler gedroegen als bange schooljongens. 'Rauter, die de gehele tijd in de houding blijft staan, moet enige malen met het hoofd schudden, alvorens een antwoord te kunnen geven; zijn ogen puilen uit van vrees dat er onverwachts iets zou kunnen gebeuren dat zijn chef zou ontstemmen.' Voor de verzetsman geneerden zij zich niet; die zou het wel niet navertellen, meenden zij ten onrechte.

DE MORAAAL VAN DE DOODSKOP

HEINZ HÖHNE

Ze waren de schrik van Europa, hun daden deden vriend en vijand verbijsterd staan, geen slagveld was hun vreemd: in iedere veldtocht lieten ze een spoor achter van haat en bewondering. De mannen van de *Waffen-SS* gaven als geen ander korps gestalte aan de heerszucht en de agressiviteit van het nationaal-socialisme. Bedoeld als garde van de nationaal-socialistische partij, opgeleid tot het voeren van veroveringsoorlogen droeg de *Waffen-SS* — op het laatst een leger van een 900.000 man, ingedeeld in achttien legerkorpsen en achten-dertig divisies — tijdens de oorlog het angst-aanjagende teken van de dubbele S-rune over alle Europese slagvelden. Zij schreef de ene overwinning na de andere in haar vaandel,

Boven: Himmler presenteert Hitler een groep pasbevorderde 'SS-Untersturmführer'.

Rechts: een motorcolonne van de 'Waffen-SS' tijdens de veldtocht in het westen (1940).

stapelde het ene oorlogsmisdrijf op het andere, was de wegbereidster en het symbool van nog nooit vertoonde militaire willekeur.

De indruk ontstond dat de *Waffen-SS* niets anders was dan een troep blinde fanatici en gelovige nazi-enthousiasten, onwankelbaar in hun trouw aan het Hitlerregime. Maar men vergiste zich: de *Waffen-SS* deelde het noodlot van zo veel gardetroepen die in een bijzondere relatie stonden tot het staatsgezag. Door de

aard van haar taak en de teleurstellingen die de oorlog voor hen meebracht, werd de troep zelf het eigenlijke vaderland van de SS-soldaat. Er werd een mystieke band gesmeed, die de *Waffen-SS* bijeenhield en ieder uitsloot die er niet bij hoorde, zelfs al heette hij Himmler. Want meer dan de plannen uit de laboratoria van de nazistische ideologen bepaalden de tradities — zij het in verminkte vorm — van de Europese gardetroepen het karakter van de *Waffen-SS*.

De ironie van haar geschiedenis is dat zo iets juist volledig in strijd was met de oorspronkelijke opzet van de hoogste SS-leider, Himmler. Hij had het weliswaar vaak over de garde ('Er is altijd een garde geweest, de garde van het

nieuwe Duitsland zal de SS zijn'), maar hij verstond daaronder slechts een bewakings- en paradetroep, meer politie dan leger en uitsluitend bestemd voor de binnenlandse beveiliging van het regime. Hem zweefde een leger van lijfgardisten voor de geest. De vroegere lijfwacht van Hitler vormde dan ook de kiem van de bewapende SS: de *SS-Stabswache Berlin*, later de *Leibstandarte-SS 'Adolf Hitler'* genoemd.

Tegen een dergelijke begrenzing van hun opdracht kwam verzet van de eerezuchtige beroepsmilitairen die Himmler in de *SS-Verfügungstruppe* (VT) had moeten halen om de mannen militaire discipline bij te brengen. Voormalige *Reichswehr*-officiëren als Paul Hausser, inspec-

teur van de VT, en Felix Steiner, commandant van het VT-regiment *Deutschland* wilden geen deel uitmaken van een soort politietroepen; zij wilden niets anders zijn dan zij altijd geweest waren: soldaten zonder meer. Zij hadden zich bij de *Verfügungstruppe* aangesloten, omdat zij daarin een kerngroep zagen waarin men op modernere wijze een soldaat zou opleiden dan in de reactionaire *Wehrmacht* met haar orthodoxe opleiding en strategie. Steiner en zijn vrienden geloofden dat 'snelle operationele legergroepen van superieure elite-eenheden' moesten worden ingezet in plaats van het onbeweeglijke massaleger. Zij zouden in de oorlog de vijandelijke troepen door bliksemsnelle bewegingen uit elkaar kunnen slaan en de restanten

kunnen vernietigen. Volgens deze methode trainden zij hun manschappen. Er ontstond een nieuw soort soldaat: de militaire atleet, een mengeling van jager en sportman. Hij moest getraind zijn voor meer dan middelmatige prestaties in opmars en gevecht, opgenomen in een stands- en klasseloze kameradschap die tegen de moeilijkheden en kwellingen van een ruwe training en oorlogvoering was opgewassen.

Himmler liet de militaire experimenten over zijn kant gaan, temeer omdat de SS-soldaten *Reichsheini* (Heinrich Himmler) met al zijn ideologische bezetenheid de verschuldigde eerbied bewezen. De VT werd een vaste burcht van de Hitlerverering en van de neo-Germaanse

SS	WEHRMACHT	NEDERLANDSE LEGER	AMERIKAANSE LEGER
----	-----------	----------------------	----------------------

SOLDATEN EN ONDEROFFICIEREN

SS-Mann; SS-Schütze	Schütze	soldaat	Private
SS-Oberschütze	Oberschütze	soldaat 1e klasse	Private 1st class
SS-Sturmmann	Gefreiter		
SS-Rottenführer	Obergefreiter	korporaal	Corporal
	Stabsgefreiter		
SS-Unterscharführer	Unteroffizier	sergeant	Sergeant
SS-Scharführer	Unterfeldwebel		Staff Sergeant
SS-Oberscharführer	Feldwebel	sergeant 1e klasse	Technical Sergeant
SS-Hauptscharführer	Oberfeldwebel	sergeant-majoor	Master Sergeant
SS-Sturmscharführer	Stabsfeldwebel		
SS-Stabscharführer	Oberfähnrich	adjutant-onderofficier	Sergeant Major

ASPIRANT-OFFICIEREN

SS-Standartenjunker (in rang gelijk aan de SS-Oberscharführer en de Fähnrich van de Wehrmacht)
 SS-Standartenoberjunker (in rang gelijk aan de SS-Sturmscharführer en de Oberfähnrich van de Wehrmacht)

OFFICIEREN

SS-Untersturmführer	Leutnant	2e luitenant	2nd Lieutenant
SS-Obersturmführer	Oberleutnant	1e luitenant	1st Lieutenant
SS-Hauptsturmführer	Hauptmann	kapitein/ritmeester	Captain
SS-Sturmbannführer	Major	majoor	Major
SS-Obersturmbannführer	Oberstleutnant	luitenant-kolonel (overste)	Lieutenant Colonel
SS-Standartenführer	Oberst	kolonel	Colonel
SS-Oberführer	—	—	—
SS-Brigadeführer	Generalmajor	brigadegeneraal	Brigadier General
SS-Gruppenführer	Generalleutnant	generaal-majoor	Major General
SS-Obergruppenführer	General	luitenant-generaal	Lieutenant General
SS-Oberstgruppenführer	Generaloberst	—	General
Reichsführer SS	Generalfeldmarschall	—	General of the Army

Opmerkingen:

in feite zijn alleen de rangen *Untersturmführer* tot en met *Standartenführer* goed te vergelijken met rangen in andere legers, die onderling trouwens ook weer moeilijk vergelijkbaar zijn. De rang *Oberführer* is nergens mee te vergelijken. De moeilijkheid proberen op te lossen door bijvoorbeeld de *Oberführer* te vergelijken met de Nederlandse brigadegeneraal is zeker onjuist. Let ook op de verschillen tussen de Nederlandse en de Amerikaanse generaalsrang.

leerstellingen van het nationaal-socialisme. Als geen andere SS-organisatie werd hier het anti-religieuze dogma van het nationaal-socialisme beleden: 53,6 procent van de VT-mansschappen was in 1938 uit de kerk getreden. Iedere VT-soldaat leerde een gehoorzaam nationaal-socialist te zijn, die elk bevel van de *Führer* blindelings uitvoerde, niet gehinderd door welke vorm van burgerlijk-christelijke moraal dan ook. Dat hiermee bittere ernst werd gemaakt, garandeerde de in de *Hitler Jugend* opgeleide en op de SS-kadettenschool met de nationaal-socialistische wereldbeschouwing gedresseerde generatie van jonge *Führer* en *Unterführer* van de VT. Zij vervulde de troep met de dynamiek en het elitebewustzijn van een garde waarin de simpele volgzzaamheid van de *Hitler Jugend* door de arrogantie van de militaire hervormers uitgroeide tot superioriteitswaan.

De leiders van de VT toonden zich agressief, zolang de *Wehrmacht* de SS-troepen klein hield. De generaals hadden in de VT terstond een concurrent geroken. De rivaal was nog klein in aantal, maar kon niet over het hoofd gezien worden: achter de VT stond de gehele macht van de SS en van het hoofd van de politie, Himmler. Omdat Hitler de *Wehrmacht* nodig had voor zijn veroveringsplannen en dus rekening moest houden met de daar levende gevoeligheden, verbood hij elke uitbreiding van de VT. Hij liet zelfs doorschemeren dat, als er een oorlog uitbrak, hij eerst nog beslissen moest of de VT binnen het kader van het leger zou meevechten of helemaal zou worden opgeheven. Pas na de val van de conservatieve leiding van de *Wehrmacht* (de Blomberg-Fritsch-crisis) in februari 1938 werd de VT verlost van alle zorgen om haar bestaan. Op 17 augustus erkende Hitler de VT in een decreet als vaste militaire formatie in vredes- en oorlogstijd. Deze verordening behelsde een zekere onafhankelijkheid van de VT-commandanten van Himmler, want Hitler stelde in het vooruitzicht dat de VT-troepen in oorlogstijd onder bevel van de *Wehrmacht* zouden worden gesteld. Dit betekende in feite dat de VT, die tot dan toe uitsluitend het domein was geweest van de SS en van Himmler, opeens een tweede meester kreeg: de opperbevelhebber van het leger. Verscheidene VT-commandanten vroegen zich af of het niet aan te bevelen zou zijn direct in de *Wehrmacht* geïntegreerd te worden. Dit is het begin van een kloof die langzaam ontstond tussen Himmler en zijn soldaten. Zij zou in de oorlog nog een rol spelen.

Toen de *Verfügungstruppe* in 1939 onder bevel van het leger optrok in de veldtocht tegen Polen, kon zij zich slechts met moeite waarmaken. Weliswaar onderscheidde Steiners infanterieregiment zich bij de aanval van het Duitse leger op Mława en Modlin en hield de *Leibstandarte* zich goed in de slag bij Bzura, maar de VT leed desondanks grotere verliezen en boekte minder successen dan de *Wehrmacht*. De VT had nooit geleerd in divisieverband te strijden en ook het gebrek aan zware wapens en van een eigen reserve deed zich voelen. De VT-commandanten eisten daarom de vorming van SS-divisies met zware wapens en eigen bevoorrading. Het opperbevel van de *Wehrmacht* (OKW) verzette zich hiertegen. Omdat het de beslissing in handen had welke jaargangen en hoeveel dienstplichtigen er in

Drie topfiguren uit de 'Waffen-SS'. Van boven naar beneden: Paul Hausser, inspecteur van de 'Verfügungstruppe', Sepp Dietrich, commandant van de 'Leibstandarte-SS Adolf Hitler' en 'Deutschland'-aanvoerder Felix Steiner.

de diverse onderdelen zouden worden ingelijfd, zag het er nauwlettend op toe dat de SS-troep niet groter werd.

Het OKW moest echter snel het loodje leggen tegen de slimme *SS-Brigadeführer* Gottlob Berger, hoofd van het wervingsbureau van de SS. Hij had in oude verordeningen van Hitler ontdekt dat Himmler de bevoegdheid had dienstplichtigen uit de SS- en politieformaties in de VT op te nemen zonder het OKW te

raadplegen. Eind september 1939 begon Berger de *Totenkopfverbände* en hun oorlogsreserves, alsmede enige eenheden van de *Ordnungspolizei*, met de VT te verenigen tot een nieuwe strijdmacht. Plotseling stonden hem zeventigduizend man ter beschikking. Hij vormde er drie divisies uit: de *SS-Polizeidivision*, de divisie *Das Reich* en de divisie *Totenkopf*. Al bij Hitlers eerstvolgende oorlogsavontuur, de veldtocht naar het westen, bleken het inderdaad ware elitekorpsen te zijn.

De militaire atleten van de SS stormden dwars door Nederland, België en Frankrijk, fanatiek, geen acht slaand op eigen verliezen en gedreven door de blinde veroveringsdrift die Himmlers leger onderscheidde van alle andere eenheden van de *Wehrmacht*. Aan *SS-Obersturmführer* Kraas van de *Leibstandarte* werd het eerste Ridderkruis van de veldtocht verleend. De SS-divisie *Totenkopf* maakte zich al in een vroeg stadium schuldig aan een ernstig oorlogsmisdrijf door honderd Engelse krijgsgevangenen te fusilleren. Deze feiten gaven een nauwkeurig beeld van dit sociaal-revolutionaire partijleger, dat de militaire rechtzinnigheid verachtte en in strijd met de algemene stelregels als voornaamste gebod liet gelden: doden en de dood aanvaarden. De traditiegetrouwen van de *Wehrmacht* zagen echter in de stormtroepen van de *Waffen-SS* de voorbode van een nieuwe militaire moraal, die alle grenzen te buiten zou gaan van het gangbare militaire ethos en van de rationaliteit van een nog berekenbare oorlogvoering.

Hoe dan ook, de VT behaalde zulke opzienbarende resultaten, dat Hitler voor de eerste maal in het openbaar de lof moest zingen van 'de dappere divisies en *Standarten* van de *Waffen-SS*', zoals de VT voortaan werd genoemd. Desondanks trachtte hij ook daarna de uitbreiding ervan te vertragen. Op 6 augustus 1940 stelde hij nogmaals in een decreet vast dat de *Waffen-SS* slechts een militaire staatspolitie was ter bescherming van de autoriteit van het *Reich* in het binnenland. Maar zelfs Hitler kon Berger niet verhinderen telkens meer recruten aan te trekken voor de *Waffen-SS*. Hij haalde dezen uit mensenreservoirs waaruit geen OKW-generaal kon putten: uit de Volksduitsers op de Balkan en zelfs uit de bewoners van bezet Noord- en West-Europa, die bereid waren zich aan te passen aan de bestaande omstandigheden. Hij aanvaardde iedere Duitser, iedere 'Germaan' die zich aanbood. Hij had er geen vermoeden van welke ideologische gevolgen dat binnensijpelen in de *Waffen-SS* van mensen van zo verschillend karakter en nationaliteit met zich zou brengen. Hij zag alleen hoe het SS-leger groeide en groeide: in het midden van 1940 bestond het nog uit 100.000 man; eind 1941 uit 220.000 man en midden 1942 uit 300.000 man.

Toen Hitler de Sowjetunie binnenviel, bewezen de divisies van de *Waffen-SS* opnieuw hun militaire stootkracht. Maar nog immer weigerde de dictator de *Waffen-SS* te zien als de belangrijkste militaire groepering. Pas de zich langzaam aftekenende catastrofe van de *Wehrmacht* bij Stalingrad dwong Hitler zijn mening te herzien. In het najaar van 1942 beval hij de ongelimiteerde uitbreiding van de SS-troepen. De *Waffen-SS* werd de brandweer aan het oostelijk front, de laatste hoop van het ondergaande *Reich*.

HET ZOUT DER NATIE

DRS. N. K. C. A. IN 'T VELD

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Meer dan twintigduizend Nederlanders vochten voor de vijand in het veldgrijze SS-uniform. Maar hoogstens vierduizend van hen mochten zich werkelijk rekenen tot de politieke *Schutzstaffeln*, de echte SS-orde. Het merkwaardige was dat die politieke *Allgemeine SS* in Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog bijna geheel opging in de *Wehrmacht* of de *Waffen-SS*, maar juist toen een rol ging spelen in de bezette 'Germaanse' landen: Noorwegen, Denemarken, Nederland en Vlaanderen. Nog merkwaardiger misschien dat in Nederland dit aanhangsel van de politieke SS in zekere zin op een particulier initiatief berustte. Al jaren voor de oorlog had een Gronings student, Henk Feldmeyer, besloten zijn studie

Henk Feldmeyer, die al voor de oorlog koos voor het nationaal-socialisme, kreeg in 1940 de leiding van de 'Nederlandsche SS'. Dit korps, dat officieel een strijdformatie van de NSB was, vormde in feite een vijfde colonne binnen de partij. Meer dan driekwart van Feldmeyers mannen kwam tenslotte terecht in de 'Waffen-SS' en vormde de harde kern van de latere 'SS-Division Wiking'.

eraan te geven en zich geheel in te zetten voor het nationaal-socialisme. Voor hem was dat een geloof, een expressie van levensdrift en jeugdig elan — met het gevolg dat zijn stijl wat begon af te wijken van die van de oudere, nogal burgerlijke NSB-leiders. Toch, ondanks

een zekere verwijdering stemden zij onmiddellijk toe, toen Feldmeyer — of misschien wel zijn protector uit die tijd, de felle, radicale nazi Rost van Tonningen — in 1939 voorstelde een 'Mussertgarde' op te richten. Met een zeker onbehagen zag het 'Hoofdkwartier', de NSB-leiding, hoe Feldmeyer bij de paar honderd jongelui van deze Mussertgarde een stijl trachtte te introduceren, die net niet de hunne was. De Duitse inval in mei 1940 verhinderde echter een verdere ontwikkeling en voorkwam een mogelijk conflict. Nadat Nederland gecapituleerd had, kwam Himmlers *Höhere SS- und Polizeiführer* Hanns Rauter zich installeren en begin juni kwam zijn chef zelf naar Den Haag om zich met Seyss-

Inquart en Rost in een geheimzinnig gekonkel te storten, waar Mussert geheel buiten stond. Het uiteindelijke resultaat was een bittere pil, zowel voor Mussert met al zijn heimelijke reserves tegenover de Duitsers, als voor Rost, die zich als de vertrouwensman bij uitstek van Himmler beschouwde: de Mussertgarde werd niet heropgericht, de mannen grotendeels ondergebracht in een nieuwe organisatie, de 'Nederlandse SS'. Ze werd aangevoerd door Feldmeyer en niet door Rost, die zich al als de toekomstig SS-leider in Nederland had gezien.

Dit nieuwe korps was officieel een strijdformatie van de NSB, net zoals de WA. De leden droegen het zwarte uniform dat de Duitse

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

grijpen wat voor ons 'ons Rijk' beteekent', orakelde de vormingsleider van de 'Nederlandse SS' wat duister, maar niet inconsequent.

In alles probeerde Feldmeyers keurkorps de vooroorlogse Duitse politieke SS te evenaren, zo niet te overtreffen. De selectie was in principe buitengewoon streng: de aspiranten moesten minstens 1.72 meter lang zijn, kerngezond natuurlijk, van onbesproken gedrag en — nog veel belangrijker — van zuiver Arische afstamming sinds 1800; officieren, of 'SS-leiders', zoals zij genoemd werden, dienden de zuivere afstamming sinds 1750 te bewijzen. Een en ander bleek meestal erg moeilijk en tijdrovend. Voorlopig werd derhalve genoeg

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Allgemeine SS voor de oorlog had gedragen, maar boven de doodskop op de pet, evenals op de linkermouw, droeg men hier de wolfsangel, als teken van verbondenheid met de NSB. In werkelijkheid had Mussert vrijwel niets over de 'Nederlandse SS' te zeggen. De organisatie, 'afdeeling IX van het Hoofdkwartier der NSB', was in feite een vijfde colonne in en tegen de partij, een belangrijk hulpinstrument van Himmler en Rauter in hun politieke touwtrekken met Mussert, die bleef hopen op het leiderschap van een nationaal-socialistisch, maar van Duitsland zoveel mogelijk onafhankelijk Nederland. De vierduizend leden van de 'Nederlandse SS' waren — anders dan de meeste Nederlandse

Boven: op 17 mei 1942 werden in Den Haag de leden van de 'Nederlandse SS' beëdigd. Dat gebeurde in een van de zalen van de Haagse Dierentuin en in aanwezigheid van Himmler.

Geheel boven: huwelijk (te Hilversum) van de SS-man Van Deutekom. Na 1942 moesten ook de Nederlandse SS'ers de 'Reichsführer' toestemming voor hun huwelijk vragen.

vrijwilligers in de *Waffen-SS* — evenzovele overtuigde en openlijke propagandisten voor een Groot-Germaans Rijk, gebaseerd op het Noordse ras, gewaarborgd door de 'ras-reine' orde van de SS. 'Het één komt uit het andere voort. Wie niet weet wat ras is, kan niet be-

genomen met vier Arische grootouders, en dat 'voorlopig' werd meestal definitief.

Volkomen onderschikking, en dat was het verschil met de NSB, aan de minste Duitse wens, blinde gehoorzaamheid aan de Führer, de *Reichsführer SS* en diens paladijnen was axiomatisch. En dat al in de eerste jaren, toen de 'Nederlandse SS' nog geen enkele formele band had met de Duitse SS. Die band werd pas geacht gesmeed te zijn op 17 mei 1942, toen Himmler speciaal naar Den Haag kwam om de eedsaflegging van de 'Nederlandse SS' op Hitler als 'Germaans Führer' bij te wonen. De enige concessie aan Mussert was dat deze zelf de eed mocht afnemen! Vanaf dat moment was de 'Nederlandse SS', zoals

Himmler nadrukkelijk in zijn rede zei, met alle rechten en plichten van dien opgenomen in de SS als geheel. De 'wetten', die hij al meer dan een decennium lang aan zijn SS gegeven had, zouden nu ook voor de 'Nederlandsche SS' gelden, onder andere het *Heiratsbefehl*, waarbij de SS-man voor een huwelijk toestemming aan de *Reichsführer* diende te vragen; of ze verleend werd, hing in de eerste plaats af van de *rassische* kwaliteiten van de bruid. Dat volkomen opgaan in de SS werd in november 1942 extra geaccentueerd door de naam van het korps te veranderen in 'Germaansche SS in Nederland'.

De formele band met de NSB bleef gehandhaafd, maar niet ten voordele van deze partij.

levensbeschouwing te trekken en het zwarte uniform te verwisselen voor het *feldgrau* van de *Waffen-SS*. En zij deden het. Zij vormden de harde kern van de Nederlandse vrijwilligers in de *SS-Division Wiking*, die voor hen aantrekkelijker was dan het Nederlandse Vrijwilligerslegioen met zijn NSB-sfeer; zij waren de fanatieke elementen in de Landstorm Nederland, na de gevechten bij Arnhem omgevormd tot een SS-brigade. Uit zijn mannen in deze eenheid wilde Feldmeyer in het laatste halve jaar van de oorlog een apart bataljon samenstellen — het Nederlandse deel van de SS-garde die tot het laatst zou standhouden. Maar op een heldere dag in februari 1945 joeg een Brits jachtvliegtuig een regen van kogels

MAN EN SIBBE

Onze vierde richtlijn en deugd is de gehoorzaamheid; een gehoorzaamheid die onvoorwaardelijk voortspuit uit de hoogste mate van vrijwilligheid, uit dienstbaarheid aan onze wereldbeschouwing; die bereid is ieder, maar dan ook ieder offer te brengen van trots, van uiterste eer, van alles wat ons persoonlijk lief is en waardevol; een gehoorzaamheid die nimmer aarzelt, maar onvoorwaardelijk elk bevel opvolgt dat afkomstig is van de Führer of rechtmatig door een meerdere wordt gegeven; een gehoorzaamheid die ook zwijgt in tijden van politieke strijd, als de eigen overtuiging meent in opstand te moeten komen; die tegenover de vijand (...) geen vinger roert, als dat verboden is, en die onvoorwaardelijk gehoorzaamt en ten aanval gaat (...)

In overeenstemming met deze richtlijnen en deugden hebben wij onszelf wetten gesteld, het leven binnen onze gemeenschap op een bepaalde manier ingericht en de weg uitgestippeld naar een verre toekomst. Als eerste wet werd in 1931 het SS-bevel uitgevaardigd dat iedere SS-man verplicht toestemming te vragen voor huwelijk en verlovings. Uit de erkenning van de betekenis van het bloed hebben wij de consequentie getrokken. Ons is duidelijk geworden dat het onzinnig zou zijn te pogen raszuivere mannen bijeen te brengen zonder aan de sibbe te denken. Wij wilden en willen niet de fout maken van de soldaten- en mannenbonden uit het verleden die eeuwenlang bleven bestaan, maar toen in het niets verdwenen, omdat het de sibbe ontbrak aan bloed en tucht en traditie; wij weten uit diepste en innerlijke overtuiging dat een gemeenschap slechts dan in staat zal zijn de weg naar de toekomst te gaan, als ze leeft in eerbied voor de voorvaders uit het verste en schemerigste verleden en overtuigd van de eeuwige herkomst van haar volk. Wij weten dat een ras en een volk pas dan het eeuwige leven hebben, als de erkenning van het bloed aanvaard wordt als een verplichting, als een heilige erfenis die in een raszuivere sibbe verder kan worden doorgegeven. Wij zijn doordrongen van de overtuiging dat alleen een generatie die gevat ligt tussen voorvaders en nageslacht, een juist gevoel kan hebben voor de omvang van haar opgave en haar verplichtingen en voor de nietigheid van haar eigen en vergankelijke betekenis (...)

Ieder van ons weet dat hij niet alleen staat, maar dat deze ongehoorde kracht van tweehonderdduizend mensen die door hun eed innig met elkaar zijn verbonden, hem onmetelijke kracht verleent, even zo goed als hij weet dat hij als vertegenwoordiger van dit zwarte korps deze, zijn gemeenschap te eren heeft door op zijn plaats de beste prestatie te leveren. Zo staan wij dan aangetreden en gaan wij de weg naar een verre toekomst, als een nationaal-socialistische, militaire orde (...). Wij wensen en wij geloven en wij willen niet alleen nakomelingen zijn (...), maar bovendien de stamvaders van latere, voor het eeuwige leven van het Duits-germaanse volk noodzakelijke geslachten.

(Uit: 'Die Schutzstaffel als antibolschewistische Kampforganisation', door Heinrich Himmler — München 1941)

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Ieder die niet aan de keuringsmaatstaven voldeed, kon zich wel als begunstigend lid van de 'Germaansche SS' laten inschrijven en vele NSB'ers die hoge posities in staat en partij bekleedden, deden dit ook in afwachting van Himmlers zege over Mussert. Deze begunstigde leden speelden in Nederland een veel belangrijker rol dan in Duitsland. Zo kon Feldmeyer een 'reserve-vijfde colonne' scheppen in plaats van de geüniformeerde leden, waarvan meer dan driekwart in de *Waffen-SS* terecht kwam.

Want deze mannen, die hun oorsprong zozeer verloochenden en zich vrijwillig tot blinde dienstbaarheid verlaagden, werden voortdurend geprest de consequenties van de SS-

17 mei 1942: de pasbeëdigde SS'ers marcheren over de Haagse Kneuterdijk.

In de praktijk was deze dag het begin van de incorporatie van de Nederlandse SS in de SS als geheel. De wetten die al meer dan tien jaar in Duitsland golden, werden nu ook van kracht voor de Nederlandse leden.

door de voorman heen. Met hem werd eigenlijk heel de Nederlandse politieke SS begraven; zijn volgelingen bleven verstrooid tussen andere Nederlanders in Duitse dienst. En al voordat hun Führer en *Reichsführer* zelfmoord hadden gepleegd, waren zij, die het zout der natie hadden willen zijn, onder hun medecollaborateurs opgelost als zout in de zee.

BLUSSEN MET VUUR

HEINZ HÖHNE

Ullstein

In januari 1942 stootten afdelingen van het rode leger op de achterhoede van de Duitse legergroep *Mitte* en bedreigden daarmee de samenhang van het Duitse front. Om een doorbraak te voorkomen wierp de opperbevelhebber van het 9e leger, generaal Model, het SS-regiment *Der Führer* onder bevel van *Obersturmbannführer* Otto Kumm in de strijd bij de bocht van de Wolga, in de nabijheid van Rzjew. Totdat Model voldoende versterkingen had laten aanrukken, moest het regiment tegen de aanstormende sowjettroepen een smalle barrière houden die de verbinding met het westen openhield. Bij een temperatuur van 52 graden onder nul hield Kumms regiment stand tegen de vijandelijke bestorming, uur na uur,

In 1944 reden ontredderde keurtroepen van de SS aan het oostelijk front langs brandende wrakken van waarschijnlijk Russische origine. In die tijd waren zij nog maar nauwelijks bereid zich voor de Führer in de strijd te werpen. Het vuur waarmee zij ten strijde waren getrokken, was geblust.

dag in dag uit. Op 18 februari versloeg Model de Russische formaties. Het SS-regiment werd afgelost. Kumm meldde zich bij de generaal. Model zei: 'Ik kan uw regiment nog niet missen. Hoe sterk is het nog?' Kumm wees uit het raam. 'Mijn regiment staat hier buiten aangetreden.' En het stond er: vijfendertig man sterk — het restant van tweeduizend.

Deze gebeurtenis laat zien hoe de *Waffen-SS* de brandweer van het Duitse leger aan het oostelijk front was geworden. Waar ergens de *Wehrmacht* met een nederlaag werd bedreigd; waar haar formaties door de tegenpartij werden omsingeld en de terugtocht een catastrofale snelheid kreeg, was de *Waffen-SS* altijd bereid de kameraden van de *Wehrmacht* voor de totale ondergang te behoeden. Toen in het voorjaar van 1942 sowjetformaties vijf Duitse divisies bij Demjansk hadden omsingeld, was de SS-divisie *Totenkopf* de ziel van de tegenstand, terwijl andere eenheden van de divisie aan de spits van *Wehrmacht*-formaties door de omsingeling heen braken en de verdedigers redden. Demjansk, Rzjew, de Mius en het

Fotoarchief Spaarnestad

korps aan de spits van de in het zuiden aanvallende troepen bij het laatste grote Duitse offensief in de Sowjetunie — dat overigens grandioos mislukte. Een jaar later verhinderden SS-formaties tweemaal een herhaling van Stalingrad. Ze doorbraken de moordende Russische omsingelingen bij Tsjerkassy en Kamenets-Podolski.

Onder de mokerslagen van de Russische *ka-toesja's* en van pantser- en infanterieaanvallen werden het elan en de *Kampfbesessenheit* van de *Waffen-SS* om terug te slaan alleen maar opgezweept. Spoedig verwierf ze zich een legendarische faam, die veel weg had van bijgelovige vrees en afgunstige bewondering. Veel soldaten van de *Wehrmacht* konden een

zeshonderd Galicische joden neer 'als vergelding voor Sowjetwreedheden'. De SS-divisie *Prinz Eugen* doodde de inwoners van het Servische plaatsje Kosutica, omdat vanuit de dorpskerk geschoten zou zijn op de Duitse troepen. De *SS-Polizeidivision* verwoestte na een gewapende overval op een van haar eenheden de Noordgriekse plaats Klissura. Later vernietigde een compagnie van de SS-pantserdivisie *Das Reich* het Zuidfranse dorp Oradoursur-Glane met bevolking en al; Bij Malmédy schoot de *Waffen-SS* honderden Amerikaanse krijgsgevangenen neer.

De infiltratie van elementen uit de folterkamers van de *Gestapo* en het concentratiekamp, die geen militaire discipline kenden en voortkwa-

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Ladogameer — elk van deze namen herinnert aan ongeëvenaarde militaire acties van een korps dat het symbool was geworden van militair uithoudingsvermogen.

Na de nederlaag in Stalingrad waren grote Duitse operaties in de Sowjetunie niet meer denkbaar zonder de *Waffen-SS*. Steeds werden nieuwe SS-divisies opgesteld en in de strijd geworpen. Drie van de vier oudste divisies, de *Leibstandarte*, *Das Reich* en *Totenkopf*, werden omgevormd tot pantserformaties en nieuwe pantsereenheden volgden snel. In het voorjaar van 1943 sloeg *SS-Obergruppenführer* Hausser in de sector Charkow met zijn 2e SS-pantserkorps een groots opgezette aanval van het rode leger af en in de zomer stond hij met zijn

Links: SS'ers 'ergens' aan het oostelijk front op weg in de barre winter van 1942—1943.

Boven: SS-vrijwilligers uit Bosnië en Herzegowina droegen een aangepast uniform.

gevoel van rivaliteit en afgunst niet onderdrukken, als ze zagen hoe de *Waffen-SS* steeds meer op de voorgrond trad en daarbij kennelijk door de regering werd bevoorrecht. Bovendien namen zij aanstoot aan de abnormale bezetenheid van de *Waffen-SS*, die zich tegenover hulpeloze gevangenen en een apathische bevolking met dezelfde rauwheid ontlade als tegenover een gewapende tegenstander.

Soldaten van de SS-divisie *Wiking* schoten

men uit de onderwereld van politiek fanatisme, maakte de *Waffen-SS* rijp voor onmenselijke oorlogvoering van elke soort. Wie hetzelfde uniform droeg als de bewakers van de concentratiekampen; wie individuen uit beruchte vernietigingskampen, zoals Auschwitz, in zijn rijen opnam; wie zijn eigen mannen afstond aan de *Einsatzgruppen* voor de massamoord, die *Endlösung* heette, behoefde zich niet te verbazen dat de moraal van de SS-soldaten vergiftigd werd.

De *Waffen-SS* had al lang opgehouden een elitetroep te zijn. Al in 1943 lag een derde van de oorspronkelijke divisies onder de Russische aarde. De *Waffen-SS* moest verliezen incasseren die ieder ander leger de ruggegraat zouden

Ullstein

hebben gebroken. De divisie *Wiking* alleen al verloor bij de felle strijd in Tsjerkassy alle tanks, de gehele uitrusting en de helft van de manschappen. De nieuwe SS-soldaten die de gelederen aanvulden, verminderden de strijdvvaardigheid van de *Waffen-SS*. Dikwijls deden zij hun dienst met tegenzin; in vele gevallen immers waren ze tot dienstneming geprest of met valse beloften ertoe verleid. Ze waren zonder geestdrift bij de *Waffen-SS* in dienst gegaan; slecht opgeleid en sceptisch geworden. Met hen kwam er een andere mentaliteit in de *Waffen-SS*.

Als bijzonder ergerlijk werden de Volksduitsers beschouwd die op de Balkan met twijfelachtige methoden voor de *Waffen-SS* gerecruteerd

In het vroege voorjaar van 1943 trokken deze SS'ers te paard door de ijzige Russische koude.

Rechts: ook bij de strijd om Charkow in het voorjaar van 1943 waren SS'ers betrokken.

waren. In de jaren 1940 en 1941, toen Hitler zijn grootste triomfen vierde, hadden de Volksduitsers zich gretig voor de *Waffen-SS* gemeld. Later echter kwamen ze zonder een spoor van geestdrift. Theodor Eicke, de commandant van de *Totenkopf*-divisie, meende bij hen een 'neiging tot ongehoorzaamheid' op te merken en een 'neiging om zich te drukken'. De cavalleriedivisie *Florian Geyer* constateerde bij de Volksduitsers een opvallende onverschillig-

heid en terughoudendheid, die verlamvend werkten op de troep. Al gauw was het een gunstig teken, als een SS-divisie zo weinig mogelijk Volksduitsers in haar gelederen telde. In deze malaise zochten de commandanten van de *Waffen-SS* hun toevlucht tot een utopie: alleen de Europese, niet-Duitse vrijwilligers zouden de SS het elan teruggeven dat zij voordien had bezeten. Ze zagen in de *Waffen-SS* al een toekomstig internationaal leger, een Europese *grande armée* dat op de Russische slagvelden het 'Nieuwe Europa' van Adolf Hitler zou helpen opbouwen.

Heel even gaven de buitenlanders (van wie misschien een tachtigduizend uit de landen van Noord- en West-Europa) die zich hadden

Ullstein

Ullstein

Ullstein

laten aanwerven, aan die utopie een glans van werkelijkheid. De zucht naar avontuur had hen bij de SS terecht doen komen, soms ook de droom eens als kolonist in het oosten te kunnen wonen. Er waren er ook die door dienstneming in de vrijwilligerslegioenen van de *Waffen-SS* de onafhankelijkheid van hun door de Duitsers bezette landen dachten veilig te stellen. Maar de Europese illusies hadden geen lang leven. De buitenlanders werden in de *Waffen-SS* geconfronteerd met mensen die nooit geleerd hadden om te gaan met ondergeschikten van andere landen. Het regende klachten dat het kader van de *Waffen-SS* de buitenlandse vrijwilligers in kwetsende *Herrenmenschen*-stijl behandelde.

Een SS-vrijwilliger aan het oostelijk front, wachtend op het bevel om weer uit te rukken.

Geheel boven: SS'ers te paard naar het front.

Rechts: in loopgraven bij Tsjerkassy wachten SS'ers vermoeid op nadere bevelen.

Rechterpagina: 'Das Schwarze Korps' vermeldde alle SS-geboorten en vele overleden SS'ers.

Nog pijnlijker zou het voor de leiding worden, toen de Europese SS-vrijwilligers de inlossing eisten van de hun door de SS-wervers gedane beloften. Hitler zou de autonomie van hun vaderland garanderen. Maar Hitler ontweek

die eisen. De leiding van de *Waffen-SS* trachtte er iets voor in de plaats te stellen. Ze doopte de *SS-Junkerschule* in Bad Tölz om in een zogenaamde Europese militaire academie en ontwierp plannen voor een gemeenschappelijke toekomst — terwijl ze al lang wist dat deze toekomst nooit werkelijkheid zou worden. Maar desondanks bleven de *Waffen-SS* de gebruikelijke leuzen 'Führer, Trouw en Overwinning' van de lippen vloeien. En in 1945 wierpen de SS-soldaten zich in de Ardennen en in Hongarije voor hun Führer in de strijd. De *Waffen-SS* had haar geloof en elan in wezen evenwel al lang verloren. Gehavend, uitgebloed en vertwijfeld strompelde Adolf Hitlers garde het bittere einde tegemoet.

Trudel Krieglstein, geb. George, Chemnitz 17, Grundstraße 1. 29. 3. 1943.

Hans Gratz, ff-Untersturmführer, mit Irmgard Gratz, geb. Goldau, Geisenkirchen-Buer Ewaldstr. 30 im März 1943.

Gerd med. Hans Webs, zZ. ff-Oberscharführer in der Waffen-ff, mit Wanda Webs, geb. Jakusch, Tarnowitz-OS, Schützenstr. 6, Iglau-Mähren, Johannesgasse 28, im März 1943.

Luis Hansmann, ff-Rottenführer, Lindau-Rutin, Komptenerstraße 72, zZ. im Felde, mit Thilde Hansmann, geb. Eberle, Berlin SW 61, Tempelherrenstr. 4, b. Hargatz, 5. 4. 1943.

Stefan Wüsthoff, ff-Sturmmann, Obersalberg, mit Elisabeth Wüsthoff, geb. Wolf, Marburg-Lahn, 6. 4. 1943.

Rudolf Busek, ff-Unterscharführer, zZ. im Felde, mit Erna Busek, geb. Groß, Graz-Stiermark, 13. 4. 1943.

Johannes Deters, Leutnant der Schutzpolizei, mit Hildegard Deters, geb. Luckner, Berlin-Charlottenburg, Kaiserdamm 3. 17. 4. 1943.

Hans-Günter Holtzel, Landwirt, ff-Oberscharführer, zZ. ff-Sturmführer in der Waffen-ff, mit Elisabeth Holtzel, geb. Truderung, Garwasin, Krs. Zichenau Sudostpreußen, 17. 4. 1943.

Karl Reese, ff-Unterscharführer und Kfz-Führer, Nachrichten-Schule der Waffen-ff, mit Ida Reese, geb. Köstlinger, Maria Worth 20/Kärnten, 24. 4. 1943.

Rudolf Nitsch, ff-Untersturmführer in der Waffen-ff, mit Ingeborg Nitsch, geb. Hill, Berlin-Steglitz, Birckbuschstraße 24 Ostern 1943.

Günther Schweigert, ff-Obersturmführer in der Waffen-ff und Angehöriger der ff-Mannschaftshäuser, mit Toni Schweigert, geb. Swoboda, Berlin, im April 1943.

Karl Berger, ff-Oberscharführer, mit Henni-Hella Berger, geb. Rohde, Magdeburg-OS, Blumenstr. 21. 1. 5. 1943.

Ein Sohn wurde geboren:

Harald Dieter, 2. 1. 1943, als Stamhalter, Gerhard Mauch, ff-Obersturmführer — Pauline Mauch, geb. Paunesen, Graudenz, Marienwerder Str. 30.

Jochen, 12. 2. 1943, als zweites Kriegskind, Hans Kauls, ff-Obersturmführer in einer ff-Panzer-Grenadier-Division, im Osten — Anneliese Kauls, geb. Martens.

Ekkhard, 15. 2. 1943, als zweites Kriegskind, Herbert Weichert, ff-Unterscharführer, zZ. im Osten — Christel Weichert, geb. Maeder, Köln-Bickendorf, Grüner Brunnenweg 43, zZ. Trieringen, Krs. Balingen Würtbg.

Harimut, 28. 3. 1943, als viertes Kind, Fritz Braune, ff-Sturmabführer im RSFA. — Johanna Braune, geb. Christ, Berlin-Steglitz, Albrechtstr. 99.

Günther Hermann, im März 1943. Hermann Kogel, Gartenmeister, ff-Rottenführer bei der Leibstandarte ff „Adolf Hitler“, zZ. Berlin. — Irmgard Kogel, zZ. Frauenklinik Obermed.-Rat Dr. Fetzer, Stuttgart-Berg, Privat-Abtlg., Fellbach-Stuttgart, Unterthürheimer Str. 49.

Rolf-Eberhart, 7. 4. 1943, als zweites Kriegskind, Dr. med. Friedrich Entsch, ff-Obersturmführer in der Waffen-ff — Elsa Entsch, geb. Kroll, Posen 2, Höhenstaufenstraße 4.

Harimut Volker, 10. 4. 1943, als fünftes Kind, Willy Weidemann, ff-Oberführer u. Polizeipräsident zu Prag — Helene Weidemann, geb. Haupt, Prag XVII, Barandweg 161, zZ. Zwickau i. Sa., Frauenklinik Dr. Burghardt.

Harimut, 11. 4. 1943, als fünftes Kind und drittes Kriegskind, Horst Rostek, ff-Oberscharführer der allgemeinen ff, ff-Rottenführer in der Waffen-ff, zZ. in Genesungsurlaub — Dr. Elisabeth Rostek, geb. Gerhard, Hamein, Felsenkellerweg 8.

Reichshauptstellenleiter in der Parteikanzlei Walter Mixa, ff-Oberscharführer Stab RuSHA. — ff. zZ. ff-Unterscharführer in der Waffen-ff — Lotte Mixa, geb. Lednik, Wien 65, Fohrmannsgasse 1.

Elna, Heidrun, 2. 4. 1943, als zweites Kind, Heinz Harmel, ff-Obersturmabführer und Rqts.-Kdr. in einer Panzer-Grenadier-Div. — Irmgard Harmel, geb. Müller, Klagenfurt-Kärnten, ff-Führersiedlung 15.

Waltraud, 2. 4. 1943, als drittes Kind, Anton Wurnig, ff-Untersturmführer, zZ. beim Komm. der Sipo und des SD, im Felde, Ober-Kraim — Dr. Annemads Wurnig, geb. Scherling, Villach, Neue Heimat 17 (Kärnten).

Almut, 3. 4. 1943, als fünftes Kind, Heinrich Mangold, ff-Obersturmführer und Hundertschaftsführer der Nationalpolitischen Erziehungsanstalt Rulach Eisaß — Elise Mangold, geb. Schmidt.

Jutta, 5. 4. 1943, als erstes Kind, Edmund Geer, ff-Hauptsturmführer Pers.-Stab RFSS, zZ. im Osten — Herta Geer, geb. Danke, München 13, Scheibheimer Str. 2190.

Sigrid, als zweites Kriegskind, Dr. Heinz Lange, ff-Untersturmführer d. Res., Oberbannführer der HJ. — Grete Lange, Reichenberg-Rochlitz, Sudetenland.

In stolzer Trauer tragen wir es, daß unser geliebter, hoffnungsvoller Sohn und herzensguter Bruder

Kurt Reinhardt
ff-Rottenführer in der Waffen-ff
Inh. des EK 2, Inf-Sturmabz. und der Ostmedaille

Im blühenden Alter von nicht ganz 20 Jahren am 12. Februar 1943 bei Charkow den Heldentod fand.

Durchdrungen von einem unerschütterlichen Glauben an seinen Führer und von der Gewißheit des Sieges unserer Waffen, gab er sein Leben. Er ruht in fremder Erde, sein Geist aber wird bei uns sein für alle Zeit. Wir geben unser Bestes und sind stolz auf ihn.

Georg Reinhardt mit Frau Luise, geb. Hörsner, Bruder Walter und alle Verwandten.

Kameraden, die mit unserem lieben Kurt beisammen waren und mit ihm kämpften, bitten wir, uns zu schreiben.

Seinem geleisteten Schwur treu bis zum Letzten, starb den Heldenod mein herzensguter, tapferer Mann, der vorbildliche Vater unserer drei Kinder, mein treuer Sohn, Schwiegersohn, Bruder und Schwager,

Joachim Schenk
ff-Hauptsturmführer
Oberleutnant und Kompanieführer in einem Pioneerbataillon

Inh. des EK 1 und 2, des Sturmabzeichens, der Ostmedaille und anderer Auszeichnungen

Für alle Hinterbliebenen: Elisabeth Schenk, Ute, Elke und Heide.

Magdeburg, Lorenzplatz 6.

Wir erhielten die schmerzliche Nachricht, daß am 5. März 1943 in den harten, schweren Kämpfen im Osten mein innigstgeliebter Mann, Vater meines Kindes, unser lieber, guter Sohn und Schwiegersohn, unser geliebter Bruder, Schwager, Onkel und Neffe

Ernst Renoldt
ff-Obersturmführer und Kompanieführer in der Waffen-ff

Im Alter von 28 Jahren in höchster soldatischer Pflichterfüllung an der Spitze seiner Kompanie für Führer und Vaterland den Heldenod fand. Er war ein leuchtendes Beispiel vorbildlicher Pflichttreue, höchster Opferbereitschaft und Tapferkeit.

Ruhe sanft in fremder Erde.

Frau Liselotte Renoldt, geb. Hennings, nebst Kleinkinder, Familie Ernst Renoldt, Familie Georg Hennings.

Bielefeld, Hervest-Dorsten, den 2. April 1943.

Es erreichte uns die traurige Nachricht, daß unser einziger, lebensfroher, sonniger Sohn, Bruder, Schwager und Onkel,

Hans Stamm
ff-Schütze in der Waffen-ff

Inh. des EK 2 sowie des Verwundetenabzeichens in Schwarz

Im blühenden Alter von kaum 20 Jahren in den harten Abwehrkämpfen im Osten bei einem Stoßtrupputernehmen am 6. Mai 1942 in soldatischer Pflichterfüllung für Führer, Volk und Großdeutschland den Heldenod fand.

Seine ihn nie vergessenden Eltern, Schwester, Schwager und Neffen.

Zeiden-Gartenberg, im März 1943

Wir geben Nachricht, daß unser lieber, hoffnungsvoller Sohn und Bruder

Pg. Dr. Otto Reithmeyer
ff-Obersturmführer in einem Panzer-Regiment der Waffen-ff

Inhaber der Erinnerungsmedaille an den 13. März 1938 und des Kriegsverdienstkreuzes 2. Kl. m. Schw.

Y 29. 11. 1916 A 26. 2. 1943

sein Leben für Großdeutschland und den Führer im Osten hingab. Er wurde am 28. Februar 1943 bei Charkow mit allen militärischen Ehren beigesetzt. Wir werden unseren Otto nie vergessen.

Rudolf und Franziska Reithmeyer, Eltern; Gert, Rudolf Reithmeyer, zZ. Wehrmacht; Elfriede Reithmeyer, Geschwister.

Neunkirchen-Niederndou, Adolf-Hitler-Platz 5.

Noch im Ungewissen über das Schicksal unseres in Stalingrad verbliebenen lieben Sohnes, Bruders und Bräutigams, des Hauptfeldwebels Fritz Köhn, erreichte uns die traurige Nachricht, daß mein lieber Sohn, Gatte und Bruder

Heinz Köhn
ff-Untersturmführer in der Waffen-ff

Inhaber mehrerer Kriegsauszeichnungen am 28. Februar 1943 an der Ostfront im Kampf um Deutschlands Freiheit den Heldenod erlitten hat.

Martha, verw. Köhn, als Mutter; Gabriele Köhn, geb. Lotzsch, als Gattin; Rudolf Köhn, Hauptmann, zZ. im Laz.; Käthe Köhn, geb. Börner; Erika Köhn und alle Angehörigen.

Leipzig, Dresden.

Für Großdeutschland und seinen heißgeliebten Führer fiel am 27. Februar 1943 im Archangelowka im Osten

Jupp Heidelberg
ff-Oberscharführer und Zugführer in der Waffen-ff

Im Alter von nahezu 23 Jahren. Er war im Besitz des EK 1 und 2, des silb. Verwundetenabzeichens, des Inf.-Sturmabzeichens, der Ostmedaille und anderer Orden und Ehrenzeichen.

Die Angehörigen.

Koffern, Jülich-Land, im März 1943.

Ich gebe hiermit die traurige Nachricht, daß mein einziger, unvergesslicher Sohn, Bruder, Bräutigam und Neffe,

Friedrich Karl Ertl
Offiz. und Panzerfunker des Heeres

Inh. der Ostmedaille, des Verwundetenabzeichens in Silber und des HJ-Ehrenzeichens

am 26. Dezember 1942 im 21. Lebensjahr an der Ostfront den Heldenod gefunden ist. Er fiel für seinen geliebten Führer und für die Freiheit des deutschen Volkes.

Emma Ertl, Mutter; Grete Ruth, Schwester, im Namen aller Angehörigen.

Havelbach Sud., Altenstein Ostpr., Palkenau Eger.

Schmerz bewegt bringen wir hiermit zur Kenntnis, daß unser lieber Sohn und Bruder

Kurt Schneid
ff-Oberscharführer in 2. Waffen-ff

Inh. des EK 1 und 2, des Sturmabzeichens und des Inf.-Sturmabzeichens

Y 21. 12. 21 A 23. 2. 43

in den harten Kämpfen im Osten den Heldenod gefunden ist. Der Verlust unseres einzigen Sohnes und Bruders trifft uns hart, doch sein Leben gehörte dem Vaterlande, welchem er sich schon in sehr jungen Jahren als Freiwilliger bei der Waffen-ff verpflichtet. Tapfer und treu, wie er lebte, ist er für Führer, Volk und Heimat gestorben. Wir sind stolz auf ihn.

Die Eltern: Ernst und Anna Schneid; die Schwester: Hilde Schneid.

Ubingen, 23. März 1943.

Heute erhielten wir die Nachricht, daß unser lieber Sohn und Bruder

Karlheinz Hammen
ff-Schütze in der Waffen-ff

In erfüllter Liebe zu seinem Führer bei Charkow sein Leben für uns und unser Vaterland gab.

Y 3. 2. 1925 A 19. 2. 1943

Heinrich Hammen, zZ. Stabszahlmeister, und Frau Hildegard, geb. Gorbelt, Werner Hammen, Oberstabsarzt, Harimut Hammen; Wilhelm Hammen; Helmut Hammen.

Kassel, Riedwiesenstr. 35, den 24. März 1943.

Unser geliebter Sohn, Bruder und Schwager

Christel-Adolf Kaufmann
ff-Sturmabführer in der Waffen-ff

ausgezeichnet mit dem EK 2 und der Ostmedaille

Y 30. 12. 1922 A 11. 3. 1943

gab einsatzfreudig, im festen Glauben in den Sieg, sein Leben für Führer und Vaterland.

Adolf Kaufmann und Frau Christine, geb. Heubel; Alfre Kaufmann; Grete Kühnast, geb. Kaufmann; Elfriede Jüstel, geb. Kaufmann; Walter Kühnast, zZ. Wehrmacht; Werner Jüstel, Hauptmann und Batteriechef.

Bremen, Hartwigstr. 20; Lohnditz, März 1943.

Für seinen Führer und für die Zukunft Großdeutschlands fand bei den schweren Abwehrkämpfen im Südbereich der Ostfront unser lieber, einziger, hoffnungsvoller Sohn, unser aller Sonnenschein und Stolz

Harry Horst Schlomann
ff-Rottenführer in der Waffen-ff

Inh. des EK 2, des Inf.-Sturmabzeichens, der Ostmedaille u. des Verwundetenabzeichens

Im blühenden Alter von 21 Jahren am 26. Januar 1943 den Heldenod.

Seine ihn nie vergessenden Eltern: Heinrich Schlomann und Frau Frieda, geb. Brodemeier, sowie alle, die ihm nahestanden.

Bromberg, Schleinitzstr. 16 2, den 25. März 1943

Im Kampf um Großdeutschlands Zukunft fiel im Osten der Führer der 89. ff-Standarte „Holzweber“, ff-Standartenführer

Rupert Pinter
ff-Hauptsturmführer und Kompanieführer in der Waffen-ff

Träger des Eiserns, Inh. des EK 1 und 2, des Infanteriesturmabzeichens, der Ostmedaille und ausländischer Tapferkeitsauszeichnungen

Wally Pinter, geb. Lenhardt, mit Wally-Dieter, im Namen der Sippe

Wien XIII, Amhofstraße 18; Bruck a. d. Mur, im März 1943.

In soldatischer Pflichterfüllung fiel an der Spitze seines Zuges mein stets um mich besorgter Mann, der beste Vater seiner drei Mädel, unser guter Sohn, Schwiegersohn, Bruder, Schwager und Onkel,

Reinhold Deiters
ff-Untersturmführer und Einheitsführer des ff-Sturmes 7.69

Feldwebel und OA.

Y 19. 4. 1908 A 9. 2. 1943

Er ruht auf einem Heldenfriedhof neben seinen Kameraden, die mit ihm fielen. Wir werden ihn nie vergessen.

Elisabeth Deiters, geb. Hellekamps, Rosemle, Heike und Wilfrid; Fam. Th. Deiters; Fam. J. Hellekamps.

Belecke, Siegen und Warstein.

Am 25. Februar 1943 fiel im schwersten Abwehrkampf am Imensee mein innigstgeliebter Mann, der glückliche Vater unseres kleinen Jorg, unser herzlichster Sohn, Bruder, Schwiegersohn, Schwager und Onkel

Dr. Günther Baumann
ff-Untersturmführer

Leutnant d. R.

Inhaber der Finnischen Tapferkeitsmedaille 1. Kl., des EK 2, Kl. und des Verwundetenabzeichens

im Alter von 31 Jahren. Er starb als tapferer Soldat den Heldenod für Deutschlands Ehre.

Klara Baumann, geb. Bauer, mit Söhnchen Jörg; Karl Baumann; Emmy Baumann, geb. Ottenburger; Dr. Walter Baumann, Offiz., zZ. im Felde; Lisa Wunderlich, geb. Baumann; Doris Baumann; Irmgard Baumann, geb. Schulz; Dr. Curt Wunderlich; Walter Bauer; Charlotte Bauer, geb. Weidner; Karl-Heinz Bauer, Offiz.; Gerhard Baumann, Roland Wunderlich als Neffen.

Bln.-Südende, Friedrichstr. 10, Bln.-Karlshorst, Wildenmeister Str. 7.

Bei den harten Kämpfen im Osten fiel am 18. Februar 1943 in treuer Pflichterfüllung für Führer und Volk mein geliebter Mann und Vater seiner Kinder,

Oskar Freiherr Lochner v. Hüttenbach
Major d. R. und Bail.-Kom. in einem Infanterieregiment

Träger des Eiserns und Inh. des EK 1. und 2. Kl. mit Spange, Bayr. Militär-Verd.-Kreuzes mit Kriegsdekoration, Kriegsverdienstkreuzes 2. Kl., Gold-Verw.-Abz. und anderer Kriegsauszeichnungen.

Elga Freiherrin Lochner v. Hüttenbach, geb. Schiller, und Kinder.

Breslau, Kleinburgstr. 15.

Hart und schwer traf uns die Nachricht, daß unser einziger, innigstgeliebter und unvergesslicher Sohn

Franz Pflügl
ff-Unterscharführer in der Waffen-ff

Träger des EK 2, des Infanteriesturmabzeichens u. der Ostmedaille

am 19. März 1943 im blühenden Alter von 23 Jahren an einer schweren Verwundung in einem Reservelazarett gestorben ist.

Familie Pflügl und Verwandte sowie die Kameraden des ff-Sturmes 6/94, Eisenerz.

Eisenerz, den 27. März 1943.

In den Kämpfen um Charkow land am 9. März im Alter von 26 Jahren den Heldenod unser lieber Sohn, Bruder, Schwager und Onkel,

Paul Augustin
ff-Hauptsturmführer

Kriegsbericht in der Waffen-ff

Inhaber des EK 2, des Infanteriesturmabzeichens, des Verwundetenabzeichens in Schwarz und anderer Auszeichnungen.

In Erfüllung seiner Aufgabe als Kriegsbericht in der Waffen-ff schrie über ihn: „Immer, wenn einmal in späterer Zeit in Bildern von letzter Wahrheit über diesen Krieg ausgesagt wird, gehört Paul Augustin zu den Mannern, die in trauer, vorbildlicher und tapferer Pflichterfüllung dem deutschen Volke diesen Krieg in seiner ganzen Größe zum Bewußtsein brachten.“ — Er ruht auf einem Heldenfriedhof im Osten.

Otto Augustin und Frau Ida, geb. Knoch; Ernst Augustin, Soldat, zZ. in einem Kriegslazarett; Erna Leibel, geb. Augustin; Franz Leibel; Frida Noetzel, geb. Augustin; Alfred Noetzel, Oberfeldwebel der Luftwaffe, zZ. im Felde; Walter Augustin, Unteroffizier, zZ. im Felde; Herta Augustin; zwei Neffen und zwei Nichten.

Ossafeld bei Kreuzingen, den 28. März 1943.

Hart und schwer traf uns die Nachricht, daß unser goldiger Junge, unser Stolz, unser einziger Sohn und Bruder,

Pg. Hans Dorner
ff-Mann

Unteroffizier und Fliegerführer in einer Zerstörerstaffel

in treuester Pflichterfüllung am 22. Februar 1943 in Tunesien im Alter von 23 Jahren den Heldenod für Großdeutschland fand. Er wurde mit militärischen Ehren auf einem Heldenfriedhof bestattet.

Josef und Marika Dorner, Eltern; Gertrud Soldt, Schwester.

Zwug, Sud., Adolf-Hitler-Schacht, Tepitz-Schöna, März 1943.

Getreu seinem, dem geliebten Führer vor zehn Jahren geleisteten Eid fiel am 2. März 1943 im Osten mein hoffnungsvoller Sohn, unser lieber Bruder

Hermann Martin
ff-Untersturmführer in der Waffen-ff

Inh. des EK 2, des Sturmabz. und der Ostmedaille

im Alter von 22 Jahren für Großdeutschland.

Im Namen der Sippe: Eine Martin, geb. Solwin.

Gescher i. W., im März 1943.

Am 21. Februar 1943 fiel im Osten als Kriegsfreiwilliger

Friedolin Glas
ff-Standartenführer

ff-Untersturmführer und Kriegsbericht in der Waffen-ff

Er erfüllte sein kämpferisches Leben im siegreichen Vorstoß durch seinen Heldenod.

Ilse Glas, geb. Lickfeld, als Gattin; August und Rosa Glas als Eltern.

Wien XIII, Titlgasse 15, Wien II, Alliiertenstraße 18.

Am 21. Februar 1943 fiel im Osten als Kriegsfreiwilliger

Friedolin Glas
ff-Standartenführer

ff-Untersturmführer und Kriegsbericht in der Waffen-ff

Er erfüllte sein kämpferisches Leben im siegreichen Vorstoß durch seinen Heldenod.

Ilse Glas, geb. Lickfeld, als Gattin; August und Rosa Glas als Eltern.

Wien XIII, Titlgasse 15, Wien II, Alliiertenstraße 18.

Am 21. Februar 1943 fiel im Osten als Kriegsfreiwilliger

Friedolin Glas
ff-Standartenführer

ff-Untersturmführer und Kriegsbericht in der Waffen-ff

Er erfüllte sein kämpferisches Leben im siegreichen Vorstoß durch seinen Heldenod.

Ilse Glas, geb. Lickfeld, als Gattin; August und Rosa Glas als Eltern.

Wien XIII, Titlgasse 15, Wien II, Alliiertenstraße 18.

Am 21. Februar 1943 fiel im Osten als Kriegsfreiwilliger

Friedolin Glas
ff-Standartenführer

ff-Untersturmführer und Kriegsbericht in der Waffen-ff

Er erfüllte sein kämpferisches Leben im siegreichen Vorstoß durch seinen Heldenod.

Ilse Glas, geb. Lickfeld, als Gattin; August und Rosa Glas als Eltern.

Wien XIII, Titlgasse 15, Wien II, Alliiertenstraße 18.

ACH JA, DIE FRANZL

Hoog boven in de bergen van Montenegro stoot een verkenningspatrouille van de SS-bergdivisie Prinz Eugen op een paar kleine vervallen hutjes, waarvoor drie, vier magere geiten moeizaam zoeken naar de uiterst spaarzame halmen die per vergissing in deze woestenij nog willen groeien.

Behalve een stokoud moedertje is er in de verre omtrek geen mens te bekennen.

Nadat de oude heeft gemerkt dat de mannen het niet op haar geiten hebben gemunt, wordt ze wat vertrouwelijker.

‘Tja- het is oorlog, hè, ach ja’, zucht ze. ‘Vertel me eens, leeft die goede Franz Joseph eigenlijk nog?’

‘Franz Joseph? Welke Franz Joseph? De mannen kijken elkaar aan en halen de schouders op. ‘Bedoelt u misschien keizer Franz Joseph?’

‘Ja, die Franzl... die ja.’

‘Maar die is toch al een hele tijd dood...’

‘Zo... dood? Maar het is nog steeds oorlog. Hoe lang eigenlijk al.’

Ze begint op haar vingers te tellen, eenmaal rond, tweemaal rond, driemaal rond; ze raakt de tel kwijt. De ‘Prinsen’ kijken elkaar nog eens verbijsterd aan.

‘Over welke oorlog heeft u het eigenlijk?’, vraagt er uiteindelijk een. De vrouw kijkt hem stomverbaasd aan.

‘Nou, natuurlijk de oorlog die begon, toen ze aartshertog Franz Ferdinand hebben gedood...’

(Uit: ‘Waffen-SS im Einsatz’, door Paul Hausser — Göttingen 1953)

LEVEN VOOR DE DOOD

DRS. N. K. C. A. IN 'T VELD

Miljoenen werkelijke of vermeende tegenstanders dreef de 'zwarte orde' met de SS-runen op de kraag en de doodskop op de pet de dood in; honderdduizenden van die orde zelf lieten het leven. Van alle machtsgroepen in Hitlers Rijk waren de SS-mannen het moorddadigst, gehoorzaamden ze het meest blindelings de gruwelijkste bevelen. Van alle militaire formaties stelden de *Waffen-SS*-mannen hun leven met de grootste risico's in de waagschaal. Welke gedachte dreef hen?

Dat was niet altijd, of niet helemaal, de veelheid van warrige ideeën, fantasterijen en hersenschimmen, die tezamen de ideologie van hun leider Himmler vormden. De NSDAP heette een elite uit het Duitse volk te zijn, de *Schutzstaffeln* daaruit weer een elite, in het kwadraat dus, en bovendien streng geselecteerd op basis van het ras; zij waren de garant van de veiligheid van de Führer en van de zuiverheid van de nazi-leer. Deze piramidale beschouwing deelde Himmler met Hitler. Uit het feit dat de SS garant stond voor 's Führers veiligheid leidde Himmler af, dat zij dan ook garant moest zijn voor de veiligheid van de nationaal-socialistische staat, dus tevens de politie moest omvatten. Consequent streefde hij naar versmelting van SS en politie en tot op zekere hoogte bereikte hij dat doel ook. Dit appendix liet Hitler toe. De *getreue Heinrich* als politieminister kwam hem goed van pas, in meer opzichten. Uit het rasprincipe leidde Himmler voorts af dat het Duitse Rijk zich tot een Groot-Germaans Rijk moest ontwikkelen en dat de SS daarbij de drijfkracht moest zijn. Die gedachte ontwikkelde hij speciaal, toen in 1940 landen met een Germaanse bevolking als Noorwegen en Nederland waren bezet, en hij streefde ze hoogst serieus na. Daarover haalde Hitler, hevig Duits als de voormalige Oostenrijker zich voelde, en de bezette Germaanse landen eigenlijk alleen als wingewesten beschouwend, de schouders op. Eigenlijk deden de meeste Duitse SS'ers dat ook. De rest van Himmlers denkbeelden was meestal te bizar, te irerend om hen zelfs maar te bereiken.

De officiële SS-ideologie leert men het beste kennen uit de vormingsbladen van de SS: de '*SS-Leithefte*' en het weekblad van de SS, '*Das Schwarze Korps*'. Het valt op dat van een aparte SS-ideologie, duidelijk verschillend van die van de nazi-ideologie in het algemeen, eigenlijk geen sprake is: het agressieve nationalisme, de rasgedachte en het pseudo-wetenschappelijk antisemitisme, *Blut und Boden*, leidersprincipe en het streven naar een ein-

1e Jaargang - 3

Grasmaand 1941

Vormingsbladen der Nederlandsche SS

Leef uit Uw bloed!
zie op den stroom
die door Uw ad'ren gaat;
daar drijven schepen
met Uw wezenslast beladen,
bevracht door duizenden
die voor U waren
en in de zeilen blaast hun levensaam.

F. C. GEITEL

Gemeenschap van Sibben

De Nederlandsche SS is geen mannenbond, maar een **gemeenschap van sibben**, naar de woorden van den Voorman. Dat wil dus zeggen, dat wij, mannen van de SS, er ons van bewust zijn, dat het begrip SS meer omvat dan politiek soldaat zijn en dat wij nog een andere taak en een ander ideaal hebben dan dit.

77

Een 'Vormingsblad' van de Nederlandse SS.

heitliche Volksgemeinschaft, men vindt het allemaal ook in de NSDAP terug. Hoe kan het anders, waar het nationaal-socialisme in de kern volledig irrationeel was, een pseudo-systeem van verwoorde gevoelens?

Alleen in de wijze waarop de SS de leer hanteerde, lagen de accenten anders. De vorming van een pseudo-militaire elite lag in het nazidom besloten en de ideologie was hier dan ook tot de meest extreme vorm ontwikkeld. Het zwaartepunt lag geheel op het ras, het voorvaderlijke bloed. De romantiserende hang naar het verleden vloeide samen met de afkeer van alle industriële moderniteit, met een hang naar het agrarische. Het ideaal was de *SS-Wehrbauer*, de landbouwer met de ploeg in de hand en het geweer over de schouder.

Dat hing samen met het tweede zwaartepunt in de SS-variant van de nazi-ideologie: de strijd. '*Der Krieg ist also das unabänderliche Gesetz des ganzen Lebens, die Voraussetzung für die natürliche Auslese des Stärkeren und zugleich der Vorgang der Beseitigung des Schwächeren*', had Hitler gezegd. Voor de SS, de *soldatische Orden*, was dit brute sociaal-

darwinisme richtsnoer van handelen en levensstijl. Strijd was een *Lebensgesetz*, strijder zijn levensvervulling. Politieke en militaire strijd vloeiden daarbij ineen. '*In der Waffen-SS zum erstenmal ist die unlösbare Vereinigung geschaffen, in der Weise, dass Idee und Schwert zusammengehören... Der Entschluss, zum soldatischen Korps des Führers zu stossen, ist wiederum nichts anderes als der freie Wille zur Fortsetzung des damaligen politischen Kampfes auf einer anderen Ebene*', formuleerde een '*SS-Leithefte*' het zeer treffend.

Het denkbeeld van de door zijn ras hoogwaardige noordse mens en het motief van de voortdurende strijd om het bestaan van mensen en rassen ontmoeten elkaar in het beeld van de Germaanse held, onophoudelijk strijdend tegen joden, bolsjewieken en andere *Untermenschen*; een Wagneriaans beeld, tot en met de *Götterdämmerung* — die dan ook niet uitbleef. Dat bepaalde termen van Wagner en Nietzsche juist bij de SS zo aansloegen, is niet toevallig; in wezen immers was de SS-ideologie de consequente vorm van een nihilistisch vitalisme. 'Over de Nationaal-Socialistische leer is nog geen boek geschreven en dat zal ook niet gebeuren', zei Feldmeyer al voor de oorlog. 'Wij bekennen ons tot het leven zelf. Wij houden ons niet aan een verstarrende leer...'

Het verschil tussen SS en partij lag dan ook niet zozeer in ideologische theorieën (of het moest de kwestie van het Groot-Germaanse Rijk zijn, waarvoor, niet toevallig, behalve Himmler eigenlijk alleen de *niet*-Duitse SS-leden warmlieden), alswel in de stijl. De SS-man was de vitalistische *Kämpfer*, voor wie de strijd het leven zelf inhoudt — maar het pendant van het leven is de dood. Dat de *Waffen-SS*'er geen soldaat, maar een krijger was, werd voor het eerst door een *Wehrmacht*-generaal opgemerkt. Met ontzetting zag de *Wehrmacht* ook hoe de *Waffen-SS* enerzijds oorlogsmisdaden beging, anderzijds zichzelf zonder scrupules massaal in het vijandelijke vuur wierp.

Want hoezeer de *Waffen-SS* in de loop van de oorlog ook naar de *Wehrmacht* toe groeide, hoezeer de SS-generaals Himmlers ideeën ook met toenemende spot of onverschilligheid ontvingen, een werkelijk *Wehrmacht*-onderdeel werd zij niet. De *Waffen-SS* bleef, zoals de Amerikaanse historicus Stein ook concludeerde, een eigen, voor de SS typerende stijl behouden, die samengevat kan worden in het maxime, die de aspirant-officier van de *Waffen-SS* op de *Junkerschule* leerde als hoogste gebod: '*den Tod zu geben und den Tod zu empfangen*'.